

SAK

3·2017

dolli sien
mah suuk aika

Katoavat työpaikat

Työllisten määrän ja rakenteen kehitys
Suomessa 1987-2017

110v.

Toukokuu 2017

Lisätiedot:

Mikko Koskinen
mikko.koskinen@sak.fi
puhelin 020 774 000

Tilaukset:

SAK
puhelin 020 774 000

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
Tutkimuksen yhteenveto	3
1 TYÖ VÄHENEÄ	5
Miesten työpaikat vähenevät	5
Maakuntien työpaikkakehitys jakautunutta	6
Maakuntien työpaikkakehitys 2007–2014	8
Työllisyysasteen alueelliset erot suuria	11
2 PERUSASTEEN TYÖPAIKAT HIIPUVAT	12
Työpaikkarakenteen muuttuminen 1987–2015	12
Työpaikkarakenteen muutos maakunnittain	14
Työpaikkojen määrän ja rakenteen kehitys 2000-luvulla	16
3 TYÖELÄMÄÄN TULLAAN YHÄ KOULUTETUMPANA – AINAKIN TOISTAISEKSI	19
Työkäisen väestön koulutustaso paranee	19
Työlliset naiset ovat korkeasti koulutettuja	24
Työllisyys nousee lähes lineaarisesti koulutustason kasvaessa – työllisyysasteet kuitenkin laskeneet kaikissa koulutusryhmissä	26
Naisten työllisyys on ohittanut miesten työllisyyden	29
Yli 40-vuotiaat naiset työllistyvät miehiä paremmin	30
4 KOULUTUS PIDENTÄÄ TYÖURAA	33
Vähän koulutetuilla lyhin työura	33
Moni siirtyy työeläkkeelle työttömänä	36
Työpaikoista kilpailevat muutkin kuin työttömät	38
Opiskelijat ovat merkittävä osa työvoimaa	41
Suoraan koulusta työelämään?	43
5 PALUU TYÖMARKKINOILLE ON VAIVALLOISTA	45
Työttömäksi joutuneista vain puolet palaa työelämään	45
Nuoret korkeakoulutetut työllistyvät jo ensimmäisen työttömyysvuoden aikana	46
6 KOULUTUS NOSTAA PALKKATASOA EPÄTASAISESTI	50
Nouseva palkkakehitys koskee vain korkeakoulutettuja	50
TUTKIMUKSEN AINEISTO	54

JOHDANTO

Tarkastelen tässä tutkimuksessa työllisten määrän ja rakenteen kehitystä maassamme vuosina 1987–2015. Tarkasteluni pohjana on Tilastokeskuksen rekisteripohjainen työssäkäyntitilasto, joka kattaa kaikki maassa asuvat vuosittain. Työssäkäyntitilastoa on tuotettu vuodesta 1987 alkaen.

Tutkimuksessa seuran erityisesti koulutuksen vaikutusta työllistymiseen ja työttömäksi jäämiseen. Lisäksi luon katsauksen Suomessa tapahtuneeseen toimialoja ja työntekijöiden koulutustasoa koskevaan rakennemuutokseen. Rakennemuutosta tapahtuu myös alueiden välillä: työllisten määrä on vuodesta 1987 kasvanut vain muutamassa maakunnassa, kun valtaosassa maakuntia työllisten määrä on vähentynyt.

Puhun tutkimuksessa sekä työllisistä että työpaikoista. Tilastokeskuksen mukaan käsitteet ovat identtiset: jokaisella työllisellä on työpaikka, oli kyse sitten osa-aikaisesta tai kokoaikaisesta työntekijästä.

Vuoden 2015 tiedot ovat tutkimuksen teko aikaan olleet vielä ennakkollisia. Ennakotiedoista selviää työllisten ja työpaikkojen kokonaismäärä, mutta työpaikan tarkka sijainti puuttuu. Tiedämme siis, kuinka paljon Päijät-Hämeessä ja Kanta-Hämeessä asuu työllisiä. Sen sijaan emme vielä tiedä, kuinka moni heistä käy työssä Helsingin seudulla eli mikä on Uudenmaan työpaikkamäärä. Tästä syystä käytän muutamissa maakuntatarkasteluissa vuoden 2014 tietoja.

Tutkimuksen yhteenveto

Viimeisten 28 vuoden aikana Suomessa on tapahtunut raju rakennemuutos. Väestömäärämme on kasvanut yli puolella miljoonalla, mutta työpaikkamäärä on samalla hieman pienentynyt. Osin tämä johtuu siitä, että työikäinen väestömme on alkanut vähetä, ja Suomessa kasvussa on enää eläkeläisten määrä.

Kestävyysvajeemme perusongelma onkin se, että enää 41 prosenttia maassa asuvista on töissä, kun vuonna 1987 työllisiä oli 48 prosenttia. Aikaisemmista muutoksista tämä poikkeaa siinä, että työllisten määrä pysyy ennallaan tai jopa vähenee.

Suomi on jakautunut selvästi kahteen osaan. Neljässä kasvumaakunnassa on puolet Suomen työpaikoista, ja tämä puolikas kasvaa hitaasti. Lopuissa viidessätoista maakunnassa on toinen puolikas työpaikoista, mutta niissä työpaikkamäärä vähenee. Kasvussa ovat vain Helsingin, Tampereen ja Oulun seudut sekä Ahvenanmaa. Kaikki muut maakunnat taantuvat, ja pahimmissa maakunnissa on nyt neljännes vähemmän työpaikkoja kuin 1990-luvun alussa.

Suomessa on edelleen 613 000 työikäistä ihmistä pelkän perusasteen koulutuksen varassa. Heistä 262 000 on töissä, 94 000 työttömänä ja 257 000 muuten työvoiman ulkopuolella. Työvoiman ulkopuolella olevista 96 000 on jo siirtynyt ennenaikaiselle eläkkeelle.

Työpaikkakato on vienyt eniten niitä työpaikkoja, joihin on riittänyt perusasteen koulutus: näistä on vuoden 1987 jälkeen kadonnut yli 600 000. Samalla korkean asteen työpaikkojen määrä on kolminkertaistunut. Taantuvilla seuduilla väestön koulutustaso on heikoin ja siksi perusasteen työpaikkojen kato kohdistuu voimakkaimmin niihin.

Väestön koulutustaso on noussut viime aikoihin saakka, mutta nyt se näyttäisi kääntyneen hienoiseen laskuun. Mitä parempi koulutus työmarkkinoille tulevilla on, sitä parempaa menestystä on odotettavissa. Kaikkien koulutusryhmien työllisyys on alentunut, mutta eniten perusasteen varassa olevilla. Heidän työllisyytensä on enää 43 prosenttia, kun korkean asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyys on kaksinkertainen (86 %) ja keskiasteen käyneidenkin työllisyys 67 prosenttia.

Perusasteen varassa olevat tulevat viimeisinä työelämään ja lähtevät sieltä ensimmäisinä pois. Perusasteen koulutus tuottaa naiselle 21 ja miehelle 24 työvuotta. Keskiaste nostaa naisen työvuosia kolmellatoista ja miehen kahdeksalla. Ylemmän korkeasteen koulutus jatkaa miehen uraa vielä viidellä ja naisen neljällä vuodella. Kolme vuotta keskiasteen koulutuksessa antaa naisille siis nelinkertaisen määrän työvuosia ja miehillekin lähes kolminkertaisen määrän.

Koulutus vakuuttaa myös työttömyyttä vastaan. Perusasteen suorittaneiden työttömyysaste liikkuu 20 prosentin paikkeilla. Keskiaste puolittaa työttömyysriskin kymmeneneen prosenttiin ja korkea-aste siitä vielä puoleen eli noin viiteen prosenttiin. Perusasteen käyneen 20–24 työvuoden uran päälle tulee siten 7–8 työttömyysvuotta.

Myös työttömän työllistymismahdollisuudet paranevat koulutustason mukana. Perusasteen suorittaneista työttömistä työllistyy ensimmäisenä työttömyysvuotenaan runsaat kymmenen prosenttia. Keskiasteen suorittaneista työttömistä työllistyy ensimmäisen työttömyysvuoden aikana jopa kolmannes ja korkea-asteen suorittaneista yli puolet.

Myös ikä vaikuttaa työllistymiseen. Mitä vanhempi työtön, sitä vaikeampaa työllistyminen on. Heikosti koulutetulle iäkkäälle ei juuri ole kysyntää työmarkkinoilla.

Nykyisen hallituksen tavoitteena on nostaa keskimääräinen työllisyysaste 72 prosenttiin. Tällä hetkellä työllisyys on korkea-asteen suorittaneiden keskuudessa jo reilusti yli 80 prosenttia. Keskiasteen käyneiden työllisyysaste on 67 ja perusasteen varassa olevien 43 prosenttia. Työllisyysasteen nostaminen voisikin olla helpointa parantamalla perus- ja keskiasteen varassa olevien koulutustasoa.

Työllisyydessä on myös valtavat alueittaiset erot, Pohjois-Karjalan 61 prosentista Pohjanmaan 73 prosenttiin. Pohdittavaksi jää, millä keinoin matalan työllisyyden alueita avitetaan ylöspäin – tarvitaanko vielä kymmenittäin Talvivaaran kaltaisia projekteja ja kovaa kasvua matkailupalvelujen tuotannossa?

Pekka Myrskylä
Tilastotutkija, VTM

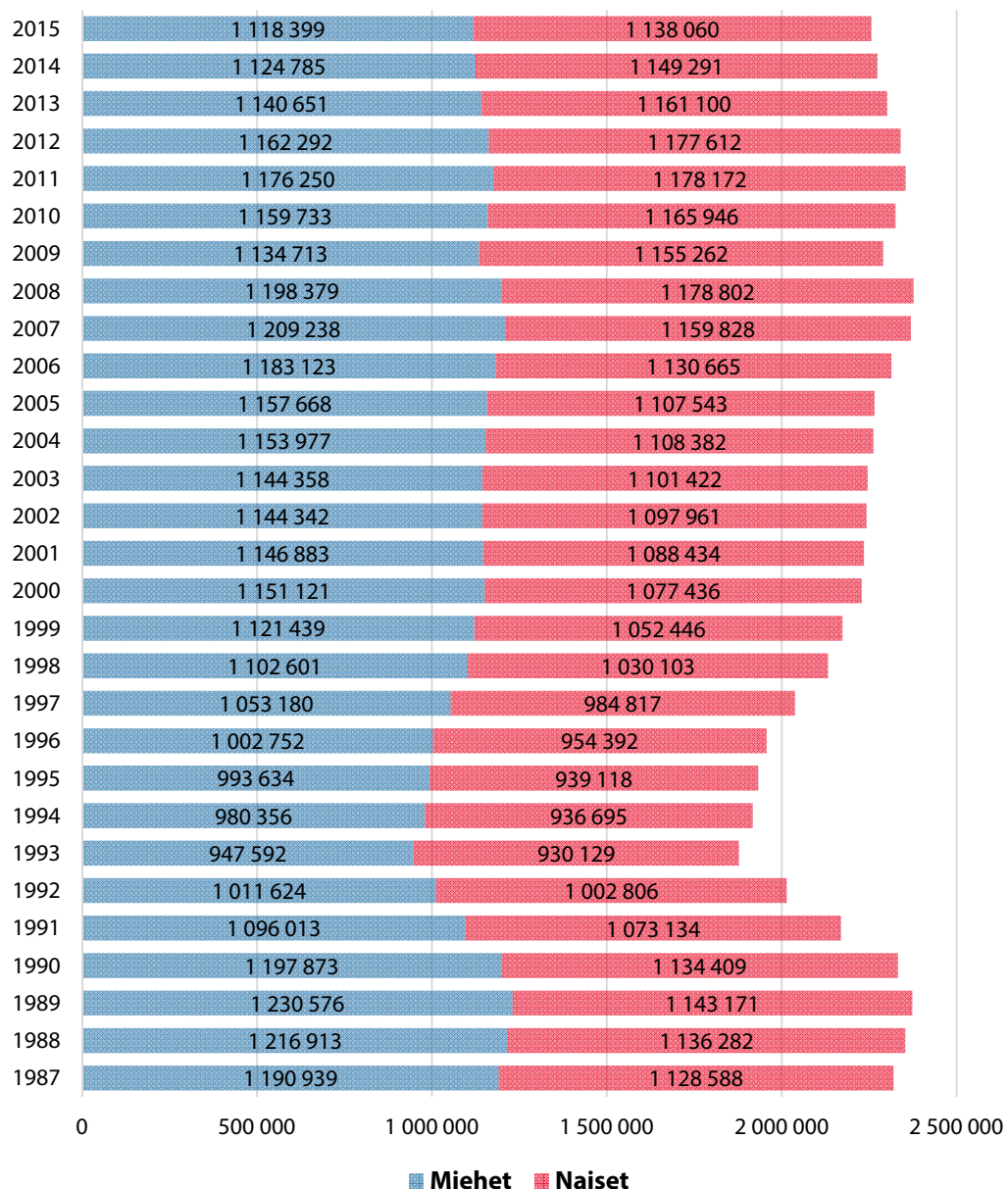
1 TYÖ VÄHENEÄ

Miesten työpaikat vähenevät

Työllisten (= työpaikkojen) määrä on pysynyt yli neljännesvuosisadan lähes ennallaan, vaikka väestön määrä on kasvanut yli puolella miljoonalla, 550 000:lla. Yhä pienempi osa väestöstämme on siis töissä tuottamassa kansantaloudelle lisäarvoa.

Vuodesta 1987 työllisten (18–64-vuotiaiden) miesten määrä on pudonnut 1,177 miljoonasta 1,105 miljoonaan. Samaan aikaan työllisten naisten määrä on kasvanut 1,116 miljoonasta 1,126 miljoonaan. Työllisten naisten määrä on siis kasvanut 10 000:lla, vaikka työpaikkojen kokonaismäärä on vähentynyt noin 61 000:lla.

Työpaikkojen (18–67-vuotiaat työlliset) kehitys sukupuolen mukaan 1987–2015

Työpaikkojen määrä romahti 1990-luvun laman aikana lähes puolella miljoonalla: se putosi vuoden 1989 2,34 miljoonasta 1,86 miljoonaan. 1980-luvun lopulla työllisten osuus väestöstä oli korkeimmillaan 47,5 prosenttia. Lamavaihe pudotti sen 37 prosenttiin, eli vain noin joka kolmas oli töissä.

Lamasta toipuminen oli melko ripeää 1990-luvun lopulla ja työllisten osuus nousi vuosituhaten alussa 43 prosenttiin. Osuus jäi kuitenkin useaksi vuodeksi tälle tasolle.

Uusi työllisten osuuden nousu tapahtui vuosina 2006–2008, jolloin päästiin jopa 44,7 prosenttiin. Sen jälkeisessä taantumassa työllisten osuus alkoi jälleen laskea ja on nyt 41,1 prosenttia. Osuus on alin sitten 1990-luvun laman jälkeen. Talouden lisäarvoa on nyt tuottamassa 41 prosenttia väestöstä; 59 prosenttia tekee jotain muuta.

- Työpaikkojen määrä ei ole kasvanut 28 vuoteen, vaikka väkiluku on kasvanut yli puolella miljoonalla.
- Miesten työpaikkojen määrä vähenee, naisten hieman kasvaa.
- Vain 41 prosenttia väestöstä on töissä.

Maakuntien työpaikkakehitys jakautunutta

Suomen talouskehitys on selvästi alueellisesti jakautunutta. 1990-luvun alussa alkanut työpaikkojen väheneminen jatkuu vielä reilut 20 vuotta myöhemminkin enemmistössä maakunnista.

Vain muutamassa maakunnassa on nyt työpaikkoja enemmän kuin 1980-luvun lopulla: Ahvenanmaalla, Uudellamaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla. Näissäkin vuosittainen kasvu on jäänyt melko vaatimattomaksi: esimerkiksi toiseksi eniten työpaikkojaan lisänneellä Uudellamaalla on keskimääräinen kasvu 27 vuoden aikana ollut vain 0,5 prosenttiyksikköä vuodessa.

Onneksi kasvumaakunnat ovat Suomen suurimpia työpaikka-alueita ja niissä onkin nyt puolet maan kaikista työpaikoista. Kasvumaakuntien osuus työpaikoista on kasvanut tasaisesti. Niissäkin suurin kasvu tapahtuu maakuntakeskuksissa eli Helsingin, Tampereen ja Oulun seuduilla. Varsinkin Pohjois-Pohjanmaan itäosissa työpaikkojen määrä sen sijaan vähenee.

Työpaikkojen muutos maakunnittain 1987–2014

	1987	%	2014	%	Erotus	%
Uusimaa	675 242	29,1	771 293	33,9	96 051	14,2
Pohjois-Pohjanmaa	142 326	6,1	155 246	6,8	12 920	9,1
Pirkanmaa	192 170	8,3	201 971	8,9	9 801	5,1
Ahvenanmaa	13 379	0,6	15 765	0,7	2 386	17,8
Kasvumaakunnat yht.	1 023 117	44,1	1 144 275	50,3	121 158	11,8
Pohjanmaa	81 200	3,5	79 576	3,5	-1 624	-2,0
Keski-Pohjanmaa	30 086	1,3	28 003	1,2	-2 083	-6,9
Kanta-Häme	71 767	3,1	65 676	2,9	-6 091	-8,5
Keski-Suomi	109 921	4,7	103 563	4,6	-6 358	-5,8
Etelä-Pohjanmaa	84 279	3,6	76 121	3,3	-8 158	-9,7
Kainuu	36 074	1,6	26 758	1,2	-9 316	-25,8
Varsinais-Suomi	200 566	8,6	191 212	8,4	-9 354	-4,7
Etelä-Karjala	62 317	2,7	50 029	2,2	-12 288	-19,7
Pohjois-Karjala	72 862	3,1	60 431	2,7	-12 431	-17,1
Pohjois-Savo	108 684	4,7	95 814	4,2	-12 870	-11,8
Päijät-Häme	89 498	3,9	74 621	3,3	-14 877	-16,6
Lappi	83 591	3,6	68 608	3,0	-14 983	-17,9
Etelä-Savo	73 180	3,2	55 715	2,5	-17 465	-23,9
Satakunta	106 222	4,6	88 165	3,9	-18 057	-17,0
Kymenlaakso	86 163	3,7	65 509	2,9	-20 654	-24,0
Taantuvat maakunnat yht.	1 296 410	55,9	1 129 801	49,7	-166 609	-12,9
Koko maa	2 319 527	100,0	2 274 076	100,0	-45 451	-2,0

Kaikissa muissa maakunnissa työpaikkamäärä on pienentynyt. Kainuussa, Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa lähes neljäsosa 1980-luvun lopun työpaikoista on kadonnut, joten keskimääräinen vähennys on ollut noin prosenttiyksikön vuodessa.

Etelä-Karjalassa, Lapissa, Pohjois-Karjalassa, Satakunnassa ja Päijät-Hämeessä lähes viidesosa työpaikoista on kadonnut. Pohjois-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä työpaikat ovat vähentyneet kymmenisen prosenttia, lopuissa taantuvista maakunnista 2–7 prosenttia.

Kasvumaakunnissa on 1 144 000 työpaikkaa eli puolet Suomen kaikista työpaikoista. Työpaikkojen määrä on niissä lisääntynyt vuodesta 1987 yhteensä 121 000:lla eli lähes 12 prosenttia. Muista maakunnista on lähtenyt yhteensä 166 000 työpaikkaa (12,9 %).

Koko maassa työpaikkojen määrä on vuodesta 1987 vähentynyt 45 000:lla. Taantuvissa maakunnissa työpaikkatappiota on tullut lähes joka vuosi. Vain 1990-luvun lopulla ja vuosina 2006–2007 työpaikkojen määrä kasvoi myös taantuvissa maakunnissa.

Työpaikoilla mitattuna on siis selvästi havaittavissa Suomen jakautuminen kahteen puolikkaaseen, joista toinen kehittyy pikkuhiljaa ja toinen taantuu.

- Uudellamaalla on kolmannes Suomen työpaikoista.
- Neljässä kasvumaakunnassa - Uudellamaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Ahvenanmaalla - on puolet maan työpaikoista.
- Taantuvista 15 maakunnasta on kadonnut yhteensä 167 000 työpaikkaa eli 13 prosenttia työpaikoista.
- Eniten on menettänyt Kymenlaakso, jonka työpaikoista on kadonnut lähes neljännes.

Maakuntien työpaikkakehitys 2007-2014

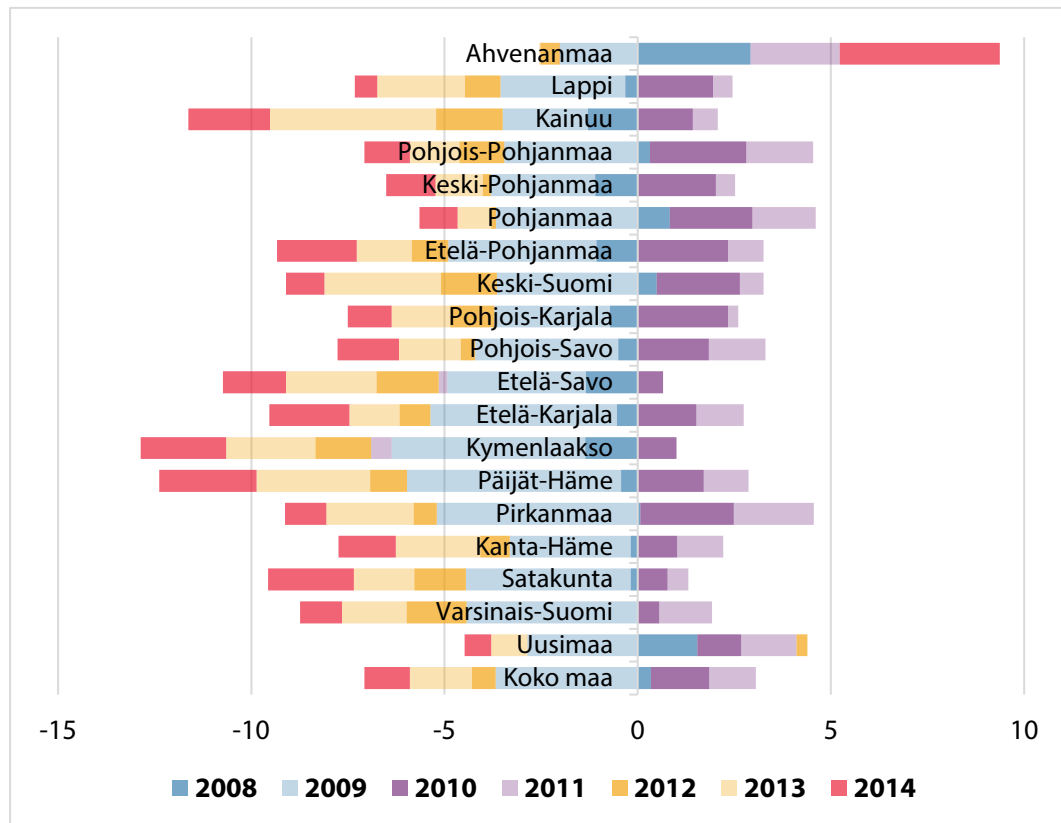
Vuonna 2007 maassamme oli yhteensä 2,36 miljoonaa työpaikkaa, mikä on suurin määrä vuoden 1987 jälkeen. Vuodesta 2007 miestyöpaikkojen määrä on pudonnut 97 000 ja naistryöpaikkojen 29 000. Nyt työpaikkoja on 2,23 miljoonaa eli 4,6 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2007.

Maakunnissa on nähty hurjiakin työpaikkojen määrän pudotuksia. Ahvenanmaata lukuun ottamatta työpaikkamäärä on vähentynyt kaikissa maakunnissa vuodesta 2007.

Useimmissa maakunnissa vuosille 2008–2014 sattuu vain kaksi työpaikkamäärän kasvuvuotta: 2010 ja 2011. Ahvenanmaa ja Uusimaa ovat poikkeuksia säännöstä 3–4 kasvuvuodellaan. Nämä kasvuvuodet nostavat Ahvenanmaan työpaikkojen kokonaiskehityksen prosentin verran plussalle, ja Uudenmaanakin kokonaiskehitys jää vain prosentin miinukselle.

Nykytaantumassa eniten työpaikkoja on menettänyt Kymenlaakso, 12 prosenttia. Toiseksi pahiten työpaikkakato on koskettanut Päijät-Hämettä, 11 prosenttia, ja kolmanneksi pahiten Kainuuta, jossa vähennystä on 9 prosenttia.

Työpaikkojen muutos maakunnittain 2008–2014

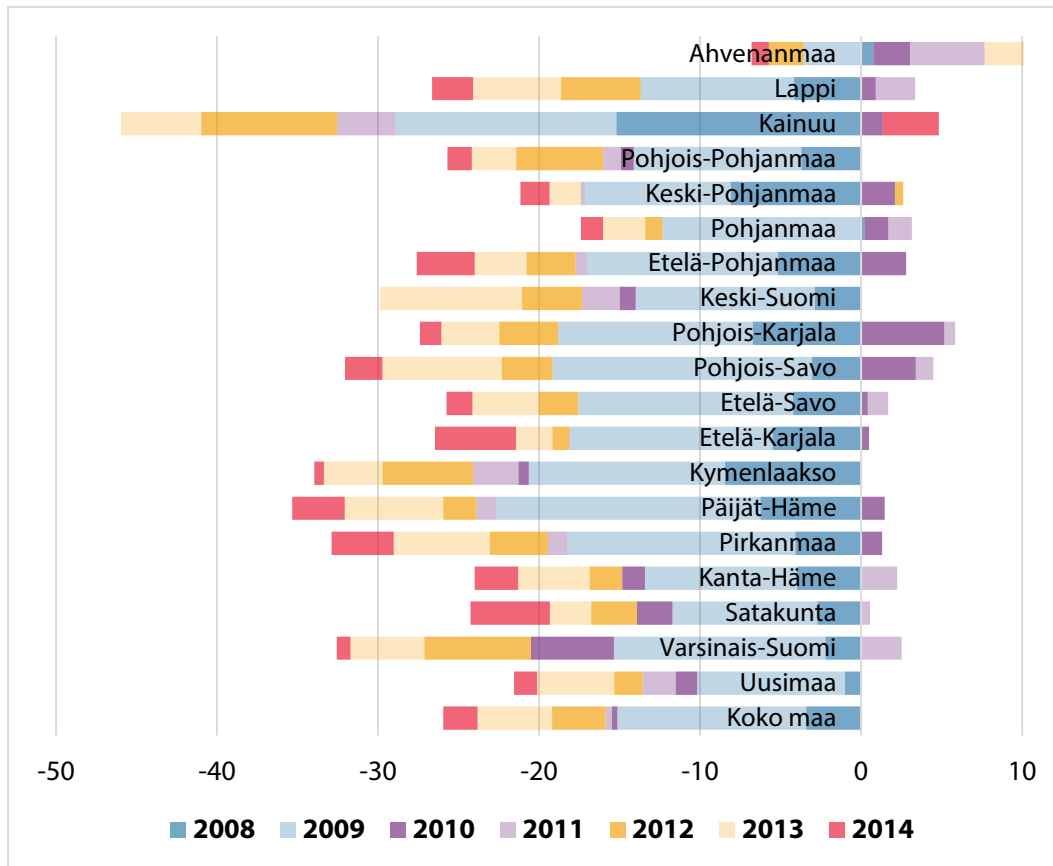
Kuviossa esitetään alueiden työpaikat. Jos työntekijä pendelöi esimerkiksi Lahdesta Helsinkiin, hänen työpaikkansa on Uudenmaalla ja asuinpaikkansa Päijät-Hämeessä.

Teollisuudella on mennyt vielä keskimääräistä heikommin kuin muilla aloilla. Koko maassa teollisuustyöpaikkojen määrä on 2008–2014 vähentynyt joka vuosi, yhteensä 25,9 prosenttia. Myös parhaissa "veturimaakunnissa" eli Uudellamaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla ovat teollisuustyöpaikat vähentyneet joka vuosi, molemmissa yli 20 prosenttia.

Suhteellisesti eniten teollisuuden työpaikkoja on kadonnut Kainuusta. Maakunnan teollisuustyöpaikkojen kato on ollut 41 prosenttia seitsemän vuoden aikana, vaikka vuosina 2010 ja 2014 on ollut pientä – ehkä Talvivaaran synnyttämää – kasvua.

Vuosina 2010 ja 2011 nähtiin muutamissa Itä-Suomen maakunnissa pieni teollisuuden kasvupyrähdys, joka kuitenkin nopeasti palautui "normaaliksi" vähentymiseksi. Pyrähdysten vuoksi kokonaisvähennys jäi kuitenkin näissä maakunnissa keskimääräistä pienemmäksi. Pienimmäksi teollisuustyöpaikkojen kato on jäänyt Pohjanmaalla eli Vaasan seudulla, jossa vähennystä on 14,3 prosenttia.

Teollisuustyöpaikkojen vuosimuutos 2008–2014

Koko maassa on nyt neljänneksen vähemmän teollisuustyöpaikkoja kuin vuonna 2007. Maakunnittain vähennys vaihtelee Pohjanmaan 14 prosentista Kainuun 41 prosenttiin. Kainuussa teollisuuden työpaikat ovat siten vähentyneet keskimäärin kuusi prosenttiyksikköä vuodessa. Vain Ahvenanmaalla on tapahtunut pientä kasvua: teollisuustyöpaikkojen määrä on lisääntynyt reilut kolme prosenttia seitsemässä vuodessa.

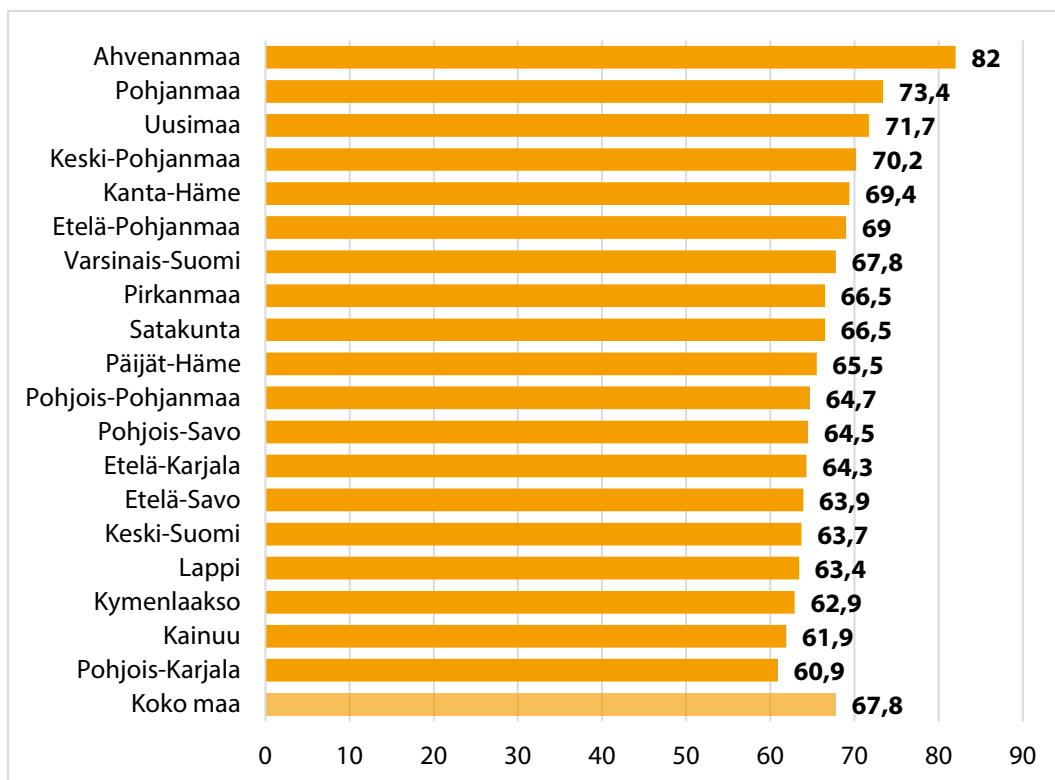
- Vuodesta 2007 työpaikkojen kokonaismäärä Suomessa on vähentynyt 150 000 eli 4,6 prosenttia.
- Kymenlaaksossa työpaikkojen määrä on pienentynyt 12 prosenttia.
- Teollisuudentyöpaikkojen määrä on vuodesta 2007 vähentynyt koko maassa 26 prosenttia.
- Kainuussa teollisuustyöpaikoista on kadonnut 41 prosenttia.

Työllisyysasteen alueelliset erot suuria

Suomen keskimääräinen työllisyysaste (18–64-vuotiaat) vuonna 2015 oli 68 prosenttia. Alueittaiset erot ovat kuitenkin erittäin suuria. Ahvenanmaa on ylivoimainen ykkönen 82 prosentin työllisyydellään, Pohjanmaa toinen 73 prosentilla ja Uusimaa kolmas 72 prosentilla. Myös Keski-Pohjanmaa, Kanta-Häme ja Etelä-Pohjanmaa ylittävät maan keskitason.

Loput kolmetoista maakuntaa jäävät työllisyydessä maan keskiarvon alapuolelle. Kauimpana keskitasosta ovat Pohjois-Karjala (työllisyysaste 61 %), Kainuu (62 %) ja Kymenlaakso (63 %).

Työllisyysaste maakunnittain 2015

Eniten työllisyyden nostovaraa ja vapaata työvoimaa olisikin näissä taantuvissa maakunnissa, joiden työllisyys ylittää nipin napin 60 prosenttia. Väestöään ja työpaikkojaan menettävissä maakunnissa yksityiset palvelut ovat usein jo aikoja sitten kadonneet. Perässä vähenevät myös julkiset palvelut, kuten posti, poliisi, koulut, päiväkodit, kirjastot ja yleinen infrastruktuurin ylläpito.

Osin työpaikkojen väheneminen on välttämätöntä, koska riittävää kysyntää ei enää ole. Väheneminen johtuu myös julkisen sektorin leikkaustarpeesta. Itä- ja Pohjois-Suomessa alkutuotanto on supistunut tasaista vauhtia, eikä sen tilalle ole tullut uusia työvoiman kysyjä. Lapissa ja Kainuussa kaivostoiminta ja matkailu sekä matkailuun liittyvä rakentaminen ovat hieman helpottaneet tilannetta ja ainakin hidastaneet työllisyyden laskua.

2 PERUSASTEEN TYÖPAIKAT HIIPUVAT

Työpaikkarakenteen muuttuminen 1987–2015

Työpaikkojen määrä on Suomessa jämähtänyt noin 2,3 miljoonaan – poikkeuksena vuodet 2005–2007, jolloin käytiin noin 50 000 työpaikkaa korkeammalla tasolla. Nyt ollaan samassa työpaikkamäärässä kuin 28 vuotta sitten.

Vaikka työpaikkojen määrä ei ole muuttunut, on niiden koulutus rakenne muuttunut täysin. Työvoiman laadussa tapahtuvan muutoksen kuvaamiseksi olen jakanut työpaikat työssä olevien koulutustason mukaisiin ryhmiin.

Eri koulutustasoilla olevien työpaikkojen määrän kehityksessä on dramaattisia eroja. Koko maan tasolla perusasteen työpaikoista on kadonnut 70 prosenttia. Samaan aikaan korkean asteen työpaikkojen määrä on kolminkertaistunut.

Perusasteen työpaikkojen osuus on pudonnut 38 prosentista 12 prosenttiin. Keskiasteen työpaikkojen osuus on kasvanut 39:stä 46 prosenttiin, alimman korkea-asteen 18:sta 27 prosenttiin ja ylemmän korkea-asteen viidestä viiteentoista prosenttiin. Kun 28 vuotta sitten perusasteen ja keskiasteen työpaikkoja oli saman verran, on nyt perusasteen työpaikkoja jäljellä enää neljännes keskiasteen määrästä. Koulutusasteella mitaten työvoiman laatu on siis noussut aivan huikean paljon.

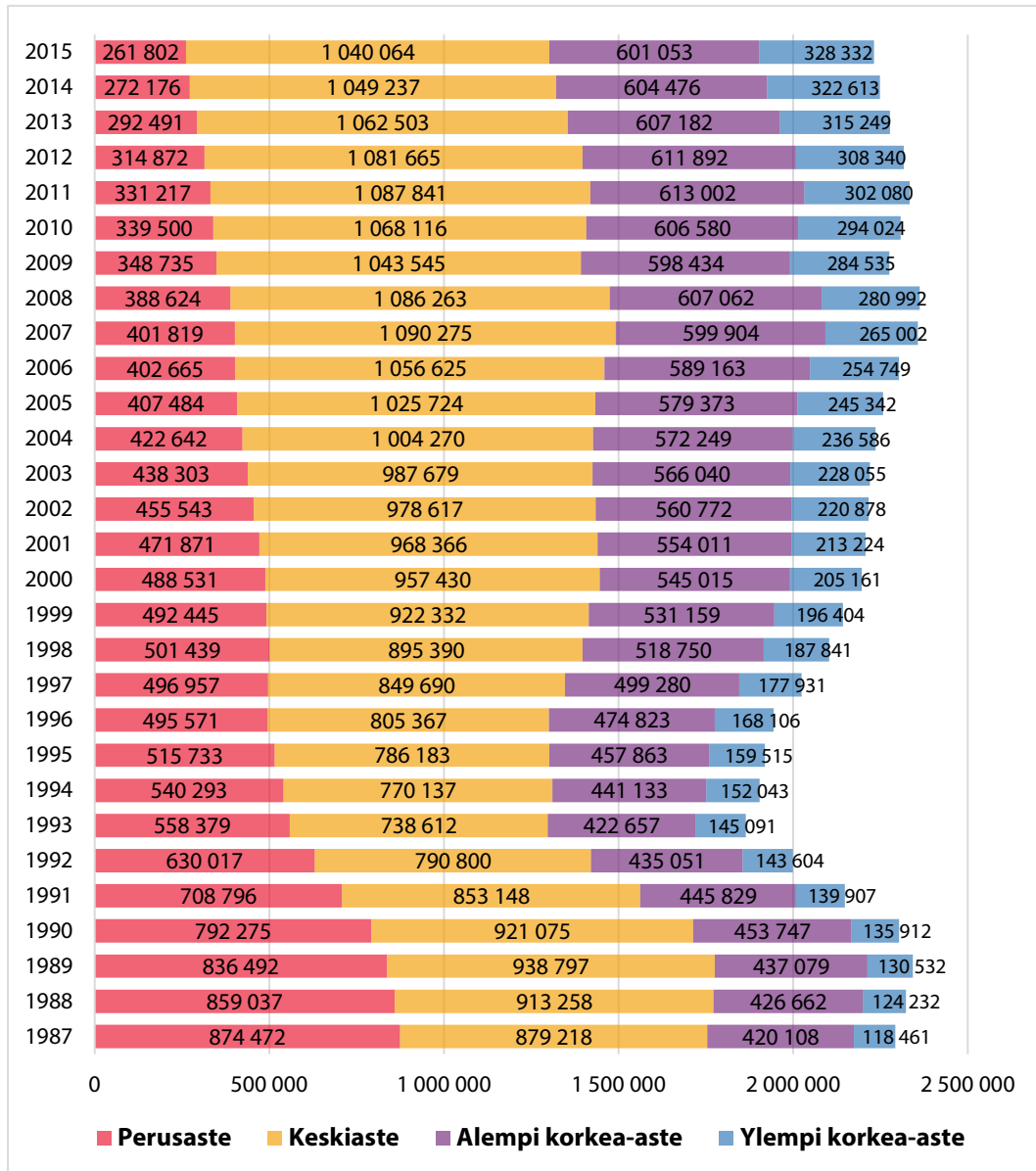
Työpaikkojen koulutus rakenteen voi ajatella kuvaavan toteutunutta työvoiman kysyntää. Vähän koulutetun työvoiman kysyntä on 28 vuodessa romahtanut alle kolmasosaan aikaisemmasta. Samalla keskiasteen tutkinnon suorittaneen työvoiman kysyntä on kasvanut viidenneksen ja alemman korkea-asteen yli 40 prosenttia. Ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneen työvoiman kysyntä on 28 vuodessa kasvanut lähes 180 prosenttia eli melkein kolminkertaistunut.

Työpaikkojen kokonaismuutos 1987–2015 koulutusasteen mukaan

	Perusaste	Keskiaste	Alempi korkea-aste	Ylempi korkea-aste	Yhteensä
Muutos 1987–2015	-612 670	160 846	180 945	209 871	-61 008
Muutos vuodesta 1987 (%)	-70,1	18,3	43,1	177,2	-2,7

Suomen työpaikkarakenne on siis muuttunut nopeasti. Vielä 28 vuotta sitten noin 40 prosenttia työllisistä oli suorittanut vain perusasteen tai kansakoulun. Nyt vastaava osuus on enää vähän yli 10 prosenttia

Työpaikkojen muutos 1987–2015 koulutusasteen mukaan

Yli 600 000 perusasteen työpaikan katoaminen ei suinkaan tarkoita sitä, että meillä olisi nyt 600 000 työtöntä. Lähes kaikki vuonna 1987 perusasteen varassa työtä tehneet ovat nyt eläkkeellä ja vanhemmat jo kuolleetkin. Jos heiltä vapautuneet työpaikat on täytetty, niin itseoppineen autonkuljettajan, parturin, muurarin tai sairaala-apulaisen tilalle on palkattu ammattikoulun käynyt työntekijä, mikä on johtanut työllisen väestön koulutustason nousuun.

Viime vuosina eläkkeelle on vuosittain siirtynyt 50 000–60 000 työllistä, joiden koulutustaso on heikompi kuin työelämässä aloittavien koulutustaso.

Peruskoulun varaan jääneiden ihmisten tilanne on joka tapauksessa vaikea, koska heitä on työikäisessä väestössä edelleen 613 000. Perusasteen työpaikkoja on kuitenkin tarjolla vain 262 000. Keskiasteen työpaikkoja on Suomessa 1 040 000 ja keskiasteen koulutuksen suorittaneita työikäisiä 1 555 000. Alemman korkea-asteen

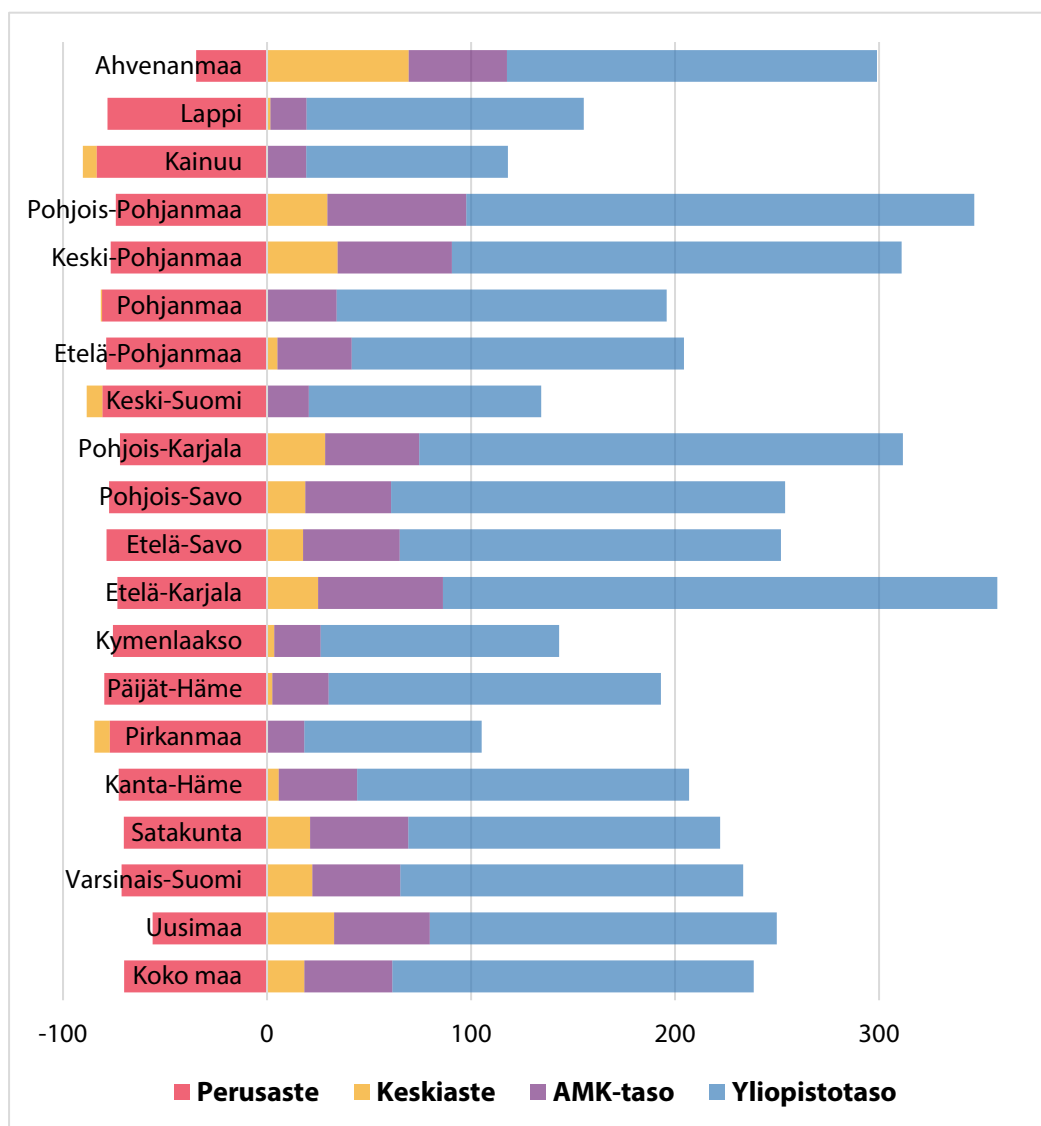
osalta vastaavat luvut ovat 601 000 työpaikkaa ja 740 000 työkäistä, ylempään korkeasteen osalta 328 000 työpaikkaa ja 382 000 työkäistä.

Edellisestä on helppo päätellä, miksi perusasteen varassa olevien ihmisten työttömyys on korkeaa ja työllisyys alhaisella tasolla: työpaikkoja on vain 0,43 työkäistä kohden, kun keskiasteella vastaava suhde on 0,67, alemmalla korkealla asteella 0,81 ja korkealla asteella 0,86 työpaikkaa. Työpaikkojen suhde työkäistä kohden kuvaa samalla keskimääräistä työllisyysastetta eri koulutustasoilla

Näiden lukujen perusteella Suomen työllisyysasteen nostaminen edellyttää lisää sellaisia töitä, joihin nuo 613 000 perusasteen varassa olevaa työkäistä voivat hakeutua. Toinen ja kestävämpi tie on nostaa heidän koulutustasoaan niin, että he voivat hakeutua myös keskiasteen työpaikkoihin.

Työpaikkarakenteen muutos maakunnittain

Työllisten koulutusrakenteen muutos maakunnissa 1987–2015

Koko maassa **perusasteen** työpaikoista on jäljellä enää 30 prosenttia vuoden 1987 tasosta. Vähiten perusasteen työpaikkoja on 28 vuodessa kadonnut Uudeltamaalta ja Ahvenanmaalta, jotka molemmat ovat työpaikkamäärältään kasvumaakuntia. Ahvenanmaan luvuista tosin puuttuvat yleensä Ruotsissa opiskelleiden suorittamat tutkinnot ja sama koskee jossain määrin myös Pohjanmaata eli Vaasan seutua.

Eniten perusasteen työpaikkoja on kadonnut Kainuusta, Pohjois-Karjalasta, Etelä-Savosta ja Etelä-Karjalasta. Kainuussa perusasteen työpaikat ovat vähentyneet keskimäärin kolmen prosentin vuosivauhtia.

Perusasteen työpaikat katoavat varsinkin niistä maakunnista, joissa koulutustaso on alhaisin ja yleinen työpaikkakato suurinta. Myös ikääntyminen selittää asiaa, sillä vaille koulutusta jääneet 1940- ja 1950-luvuilla syntyneet työntekijät ovat jo siirtyneet eläkkeelle. Jos heidän tilalleen on rekrytoitu seuraajia, on seuraajilla selvästi yleisemmin ammatillinen koulutus. Kainuussa ja Etelä-Savossa tosin myös keskiasteen työpaikkojen määrä on vähentynyt.

Keskiasteen työpaikkamäärä on kasvanut vuodesta 1987 kasvanut 18 prosentilla eli keskimäärin 0,7 prosenttia vuodessa. Muutoksen suuruus vaihtelee voimakkaasti maakunnittain. Keskiasteen työpaikkojen määrä on kasvanut eniten Ahvenanmaalla (65 %), Keski-Pohjanmaalla (35 %) ja Uudellamaalla (32 %). Kymenlaaksossa, Etelä-Savossa ja Kainuussa keskiasteen työpaikat ovat puolestaan vähentyneet 7–8 prosenttia.

Lapissa, Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Satakunnassa, Etelä-Karjalassa ja Päijät-Hämeessä keskiasteen työpaikkojen määrä on pysytellyt samana koko 28-vuotisjakson. Muissa maakunnissa keskiasteen työpaikkojen määrät ovat olleet hienoisessa kasvussa.

Ammattikorkeakoulutusoisten työpaikkojen määrä on 28 vuodessa kasvanut 43 prosentilla eli 1,5 prosentin vuosivauhtia. Tässä kasvussa ovat olleet mukana kaikki maakunnat. Pohjois-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla ammattikorkeasoisten työpaikkojen määrä on yltänyt kahden prosentin vuosivauhtiin ja jopa sen ylikin. Vähiten ammattikorkeatasoisten työpaikkamäärä on kasvanut taantuvissa maakunnissa eli Lapissa (17 % vuodesta 1987), Kymenlaaksossa (18 %) ja Kainuussa (19 %).

Yliopistotason eli ylempään korkeaan asteen ja tutkijakoulutuksen työpaikkojen määrä on 28 vuodessa kasvanut 177 prosentilla. Kehittyvimmissä maakunnissa – Pirkanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla – määrä on yli kolminkertaistunut.

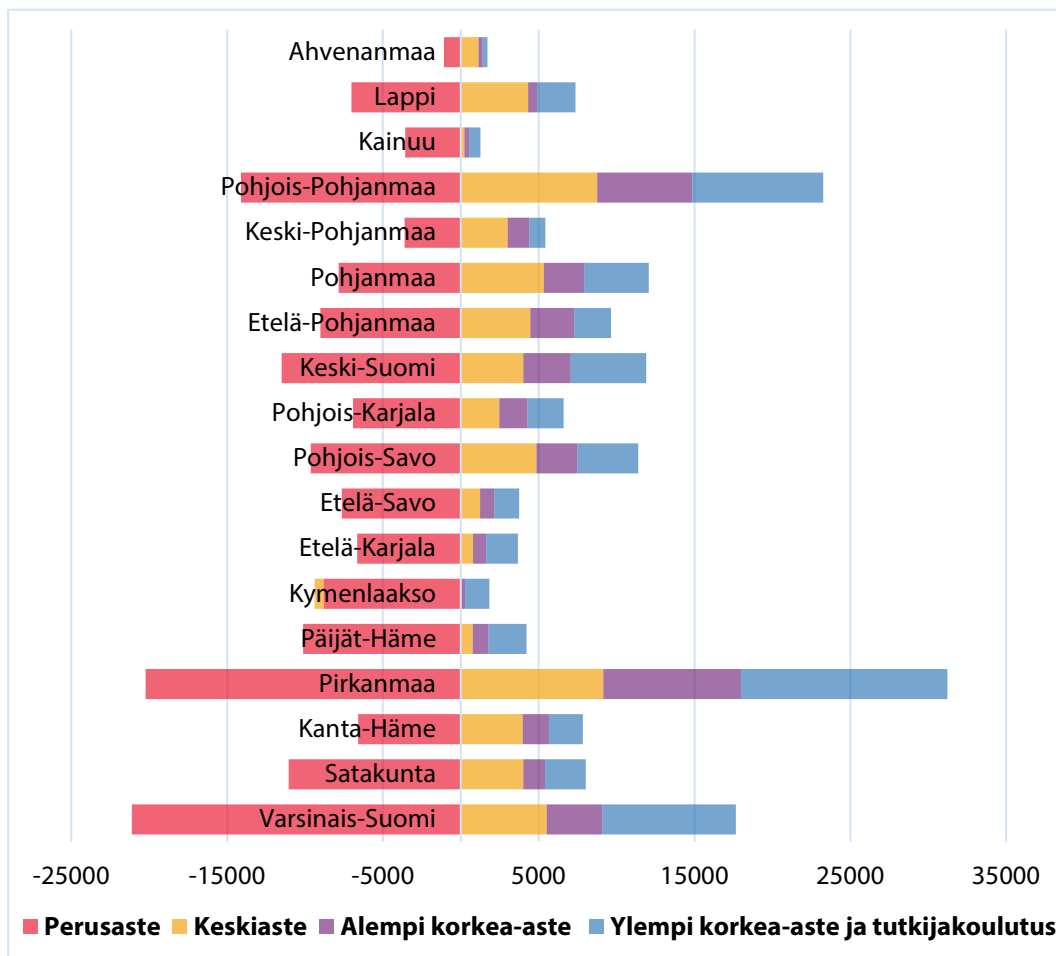
Heikoimminkin kehittyvissä maakunnissa yliopistotason työpaikkojen määrä on kasvanut. Kymenlaaksossa kasvua on ollut 87 ja Kainuussa 99 prosenttia, joten suuresta työpaikkakadosta huolimatta näissäkin maakunnissa yliopistotasoisten työpaikkojen määrä on miltei kaksinkertaistunut.

- Työpaikkojen kokonaismäärä ei kasva, mutta niiden rakenne muuttuu huimaa vauhtia.
- Perusasteen työpaikoista on vuoden 1987 jälkeen kadonnut 613 000 eli 70 prosenttia, ja väheneminen jatkuu.
- Keskiasteen työpaikkojen määrä on vuodesta 1987 kasvanut 18, alemman korkea-asteen 43 ja ylempään 177 prosenttia.
- Vaikka työpaikkojen määrä ei olekaan kasvanut, on siis korkeinta koulutusta edellyttävien työpaikkojen määrä lähes kolminkertaistunut.

Työpaikkojen määrän ja rakenteen kehitys 2000-luvulla

Alla olevassa kaaviossa olen yhdistänyt jokaisen maakunnan absoluuttiset työpaikkamuutokset koulutusasteen mukaan yhdelle palkille kuvaamaan 2000-luvun kehitystä. Uudenmaan tilanne on kuvattu erillisessä kaaviossa.

Työpaikkojen muutos maakunnissa 2000–2014 koulutusasteen mukaan

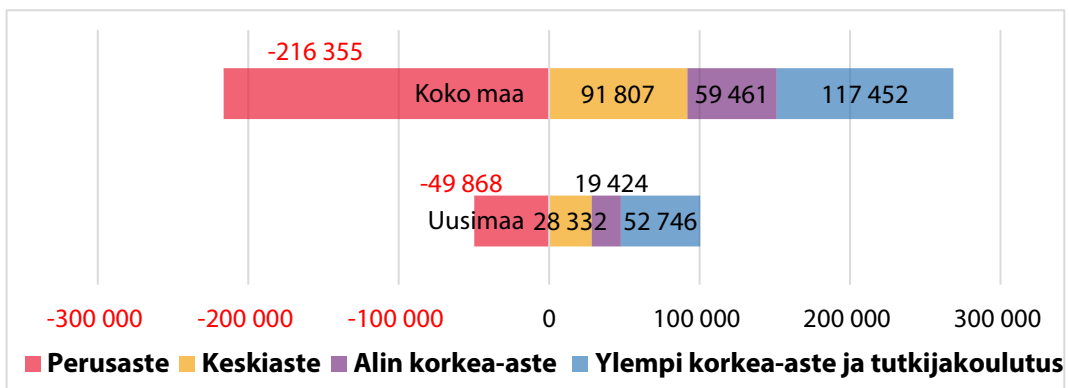

Koko maan tasolla työpaikkojen määrä kasvoi 2000-luvulla 52 000:lla. Uudellamaalla määrä kasvoi 51 000:lla. Lievässä kasvussa pysyivät myös Pirkanmaa (10 000 työpaikkaa) ja Pohjois-Pohjanmaa (9 000 työpaikkaa).

Perusasteen työpaikkojen määrä on vuodesta 2000 vähentynyt Suomessa 216 000:lla. Uudellamaalla perusasteen työpaikkoja on kadonnut 50 000. Korkeampaa koulutusta edellyttävien työpaikkojen määrä on kuitenkin ylittänyt noin 50 000:lla perusasteen poistuman koko maan tasolla ja lähes saman verran myös Uudellamaalla.

Muut maakunnat ovat työpaikkojen suhteen olleet nollakasvussa tai taantuneet. Kahdeksassa maakunnassa työpaikkojen kokonaismäärä on vuodesta 2000 vähentynyt. Eniten työpaikkoja on menettänyt Kymenlaakso, josta on hävinnyt yhteensä 7 600 työpaikkaa. Perusasteen työpaikkoja Kymenlaakso on menettänyt yhteensä 8 800. Toiseksi eniten työpaikkoja on hävinnyt Päijät-Hämeestä (yhteensä 5 900, perusaste 10 100) ja kolmanneksi eniten Etelä-Savosta (yhteensä 3 900, perusaste 7 600).

Työpaikkojen muutos koko maassa ja Uudellamaalla 2000–2015

Kaikissa työpaikkojaan menettäneissä kahdeksassa maakunnassa perusasteen työpaikkakato on ollut suurempi ja usein moninkertainen kokonaismenetykseen verrattuna. Ääriesimerkkinä on Varsinais-Suomi, jossa työpaikkojen kokonaismenetyks on 3 500 ja perusasteen työpaikkojen menetyks 21 000. Rakennemuutos on siis ollut todella hurja.

- 2000-luvulla työpaikkojen kokonaismäärä on Suomessa kasvanut 52 000:lla, mutta perusasteen työpaikkojen määrä vähentynyt 216 000:lla.
- Uudellamaalla työpaikkojen kokonaismäärä on vuodesta 2000 lisääntynyt 51 000:lla ja perusasteen työpaikkojen määrä vähentynyt 50 000:lla.
- Varsinais-Suomi on menettänyt 2000-luvulla 21 000 perusasteen työpaikkaa. Muiden koulutusasteiden työpaikkojen lisääntymisestä huolimatta myös maakunnan työpaikkojen kokonaismäärä on pienentynyt.

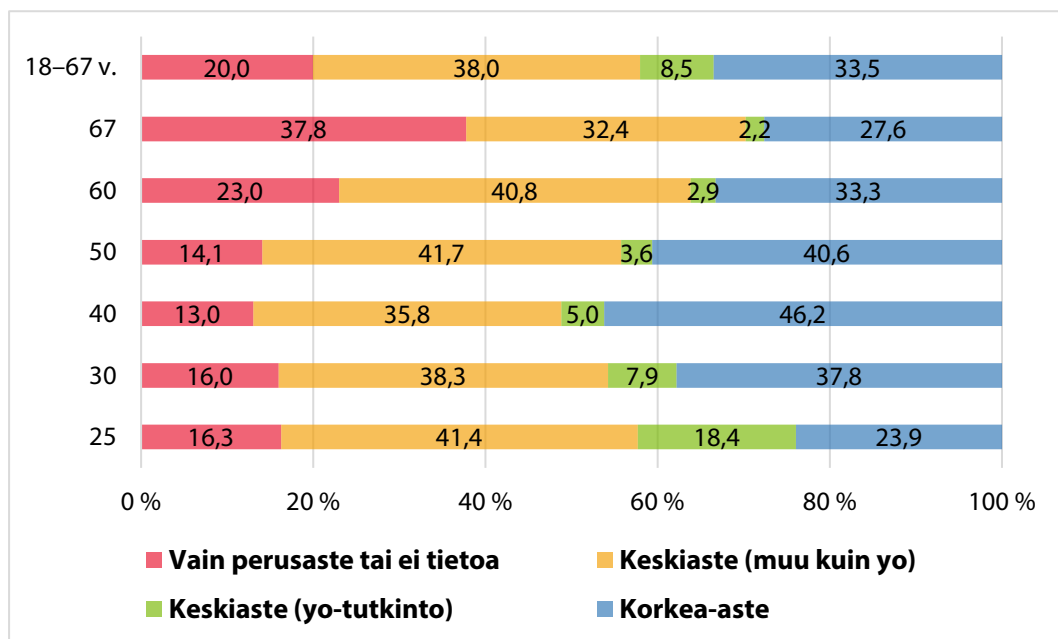
3 TYÖELÄMÄÄN TULLAAN YHÄ KOULUTETUMPANA - AINAKIN TOISTAISEKSI

Työikäisen väestön koulutustaso paranee

Työikäisestä väestöstä nyt poistuville ikäluokille on ollut tavallista suorittaa vain kansakoulun oppimäärä. Se on ainoa tutkinto noin 38 prosentilla 67-vuotiaista. Keskiasteen tutkinto on noin 32 prosentilla ja korkea-asteen tutkinto 28 prosentilla 67-vuotiaista.

Koulutustaso lähestyy lopullista tasoaan 30-vuotiaiden ryhmässä, vaikka osa heistä suorittaakin vielä korkea-asteen tutkintoa. Pelkän perusasteen suorittaneiden osuus on heidän keskuudessaan yli puolet 67-vuotiaita pienempi (16 %) ja korkea-asteen suorittaneiden osuus on noussut 38 prosenttiin. Jos pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneet lasketaan mukaan keskiasteen suorittaneisiin, nousee heidän osuutensa 30-vuotiaista yli 46 prosentin.

Väestön koulutustaso eri ikäluokissa 2014

Yllä olevasta kuviosta käy ilmi, että pelkän perusasteen varassa olevien määrä on nuoremmissa ikäluokissa yleisestikin vanhempia pienempi. Keskiasteen suorittaneiden osuus on kuitenkin korkeimmillaan 50-vuotiaiden joukossa (42 %) ja korkea-asteen suorittaneiden osuus 40-vuotiaiden keskuudessa.

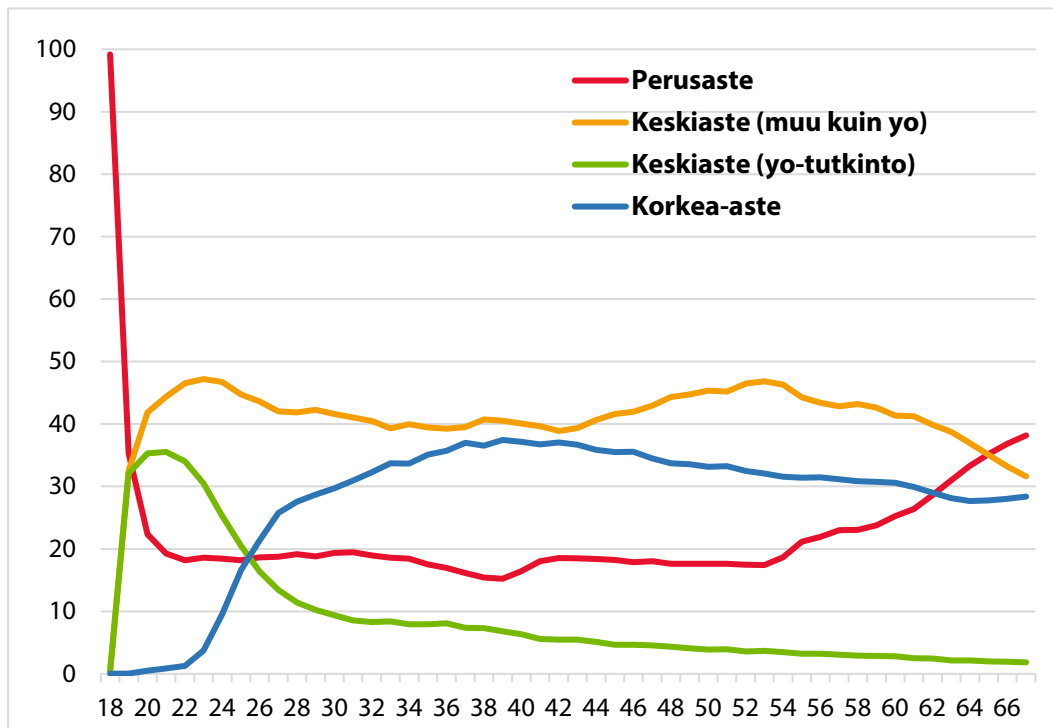
Ovatko OECD:n uhkakuvat toteutumassa: 1990-luvulla syntyneet ikäluokat eivät enää olekaan yhtä kiinnostuneita koulutuksen hankkimisesta kuin 1960- ja 1970-luvuilla syntyneet? Vertailujen tekeminen on vaikeaa, koska jokaisen ikäluokan koulutus täydentyy aina 30 vuoden ikään saakka ja jopa sen jälkeen.

OECD:n tuoreiden arvioiden mukaan¹ (Kalenius 2014) koulutustason parantuminen olisi Suomessa pysähtymässä: työelämästä aloittavien ikäluokkien koulutustason nousu on pysähtynyt ja alkanut jopa heiketä. Pitkällä aikavälillä se voi johtaa siihen, ettei työelämästä poistuvien ikäluokkien koulutustaso ole enää merkittävästi heikompi kuin aloittajien. Tämä on iso muutos aikaisempaan kehitykseen, eikä se vielä käy selvästi ilmi tämän tutkimuksen aineistosta.

Toisaalta on todettu, että ihmisten koulutustaso nousee varsinkin Suomessa hyvin pitkään, kun opintoajat pitenevät ja uudelleenkoulutus yleistyy. On siis vaikea arvioida, mille tasolle jonkin ikäluokan koulutus lopulta yltää.

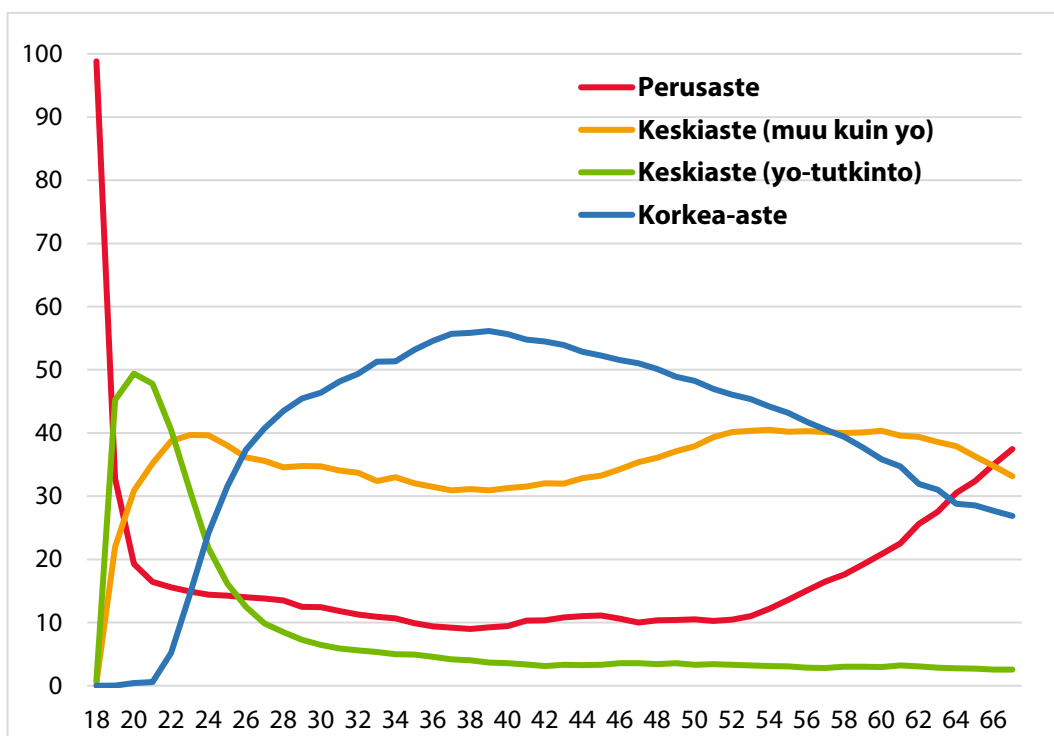
Seuraavissa kaavioissa on esitetty naisten ja miesten koulutustaso eri ikävaiheissa yhden vuoden välein. Lähes kaikilla 18-vuotiailla on vasta perusaste suoritettuna. Sen jälkeen valmistuvat ensimmäiset ylioppilaat ja muut keskiasteen tutkinnon suorittajat, ja perusasteen varassa olevien osuus laskee 20 vuoden iässä 20 prosenttiin tai sen alle. Samalla keskiasteen suorittaneiden osuus kasvaa nopeasti ja nousee sekä miehillä että naisilla 23 vuoden iässä 40 prosenttiin. Tästä eteenpäin keskiasteen koulutuksen saaneiden osuus jopa laskee molempien sukupuolten kohdalla ja korkea-asteen suorittaneiden osuus alkaa kasvaa. Sekä miesten että naisten keskuudessa korkea-asteella kouluttautuneiden osuus on korkeimmillaan 39 vuoden iässä – miehillä 37 ja naisilla 56 prosenttia.

Miesten koulutustaso iän mukaan 2014

¹ Aleksi Kalenius: *Suomalaisten koulutusrakenteen kehitys 1970–2030*. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014

Naisten koulutustaso iän mukaan 2014

Tällä hetkellä näyttää siltä, että 1970-luvun keskivaiheilla syntyneillä ikäluokilla on kaikkien aikojen paras koulutustaso, jota myöhemmin syntyneet ikäluokat eivät näyttäisi tavoittavan. On kuitenkin pidettävä kaksi asiaa mielessä:

1. Osa 1980-luvulla syntyneistä jatkaa vielä opintojaan, mikä saattaa nostaa näiden ikäluokkien koulutustasoa.
2. 1990- ja 2000-lukujen vilkas maahanmuutto on kasvattanut 1980-luvulla syntyneitä ikäluokkia jopa kymmenellä prosentilla. Koska Suomessa ei ainakaan toistaiseksi ole sellaista järjestelmää, joka kattavasti kokoaisi maahanmuuttajien koulutustiedot muuttotapahtuvaa edeltävältä ajalta, jää maahan muuttaneiden koulutustaso tuntemattomaksi.

Maahanmuuttajien tuntemattomat koulutukset rinnastetaan perusasteeseen, ja se saattaa olla yksi syy alle 40-vuotiaiden koulutustason näennäiseen heikkenemiseen. Suomessa asuu jo 350 000 maahanmuuttajataustaista henkilöä, joista on tiedossa vain Suomessa suoritettut tutkinnot. Tutkintorekisteriin olisikin nopeasti kerättävä maahan muuttaneiden koulutustiedot.

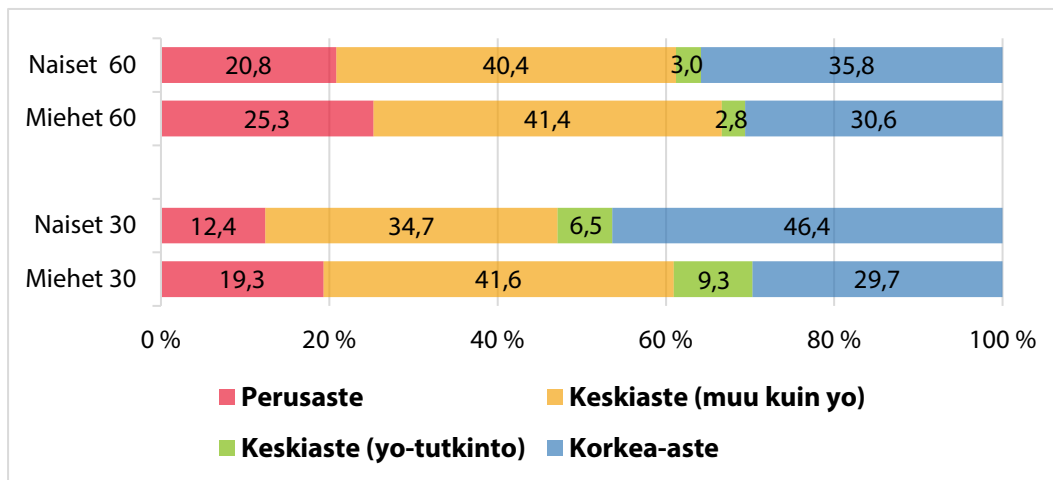
Työikäisten miesten ja naisten koulutusrakenteessa on suuria eroja. Yhä edelleen 20 prosenttia miehistä jää pelkän perusasteen tutkinnon varaan, naisista hiukan yli kymmenen prosenttia. Keskiasteen ammatillinen koulutus on tyypillistä miehille: heistä runsas 40 prosenttia on sen suorittanut, ja vanhimmissa ikäryhmissä osuus on lähes puolet.

Naisilla pelkkä keskiasteen tutkinto on harvinaisempi. 40-vuotiaista naisista vain 31 prosenttia on sen varassa. Naisille tyypillisin koulutus on korkea-asteen tutkinto, joka on peräti 55 prosentilla 40-vuotiaista naisista. Vastaavan ikäisillä miehillä

osuus jää 37 prosenttiin. Työmarkkinoilla aloittavat naiset ovat siis selvästi korkeammin koulutettuja kuin miehet.

Usean vuosikymmenen ajan työiän saavuttavien ikäluokkien koulutustaso on ollut parempi kuin työikäisten eli 18–64-vuotiaiden luokasta poistuvien. Seuraavassa kuviossa on verrattu työuraansa aloittavien ja työuraansa päättävien koulutustasoa. Käytän aloittajina 30-vuotiaiden ikäryhmää ja lopettajina 60-vuotiaiden ikäryhmää.

Naisten ja miesten koulutustaso 30 ja 60 vuoden iässä 2014

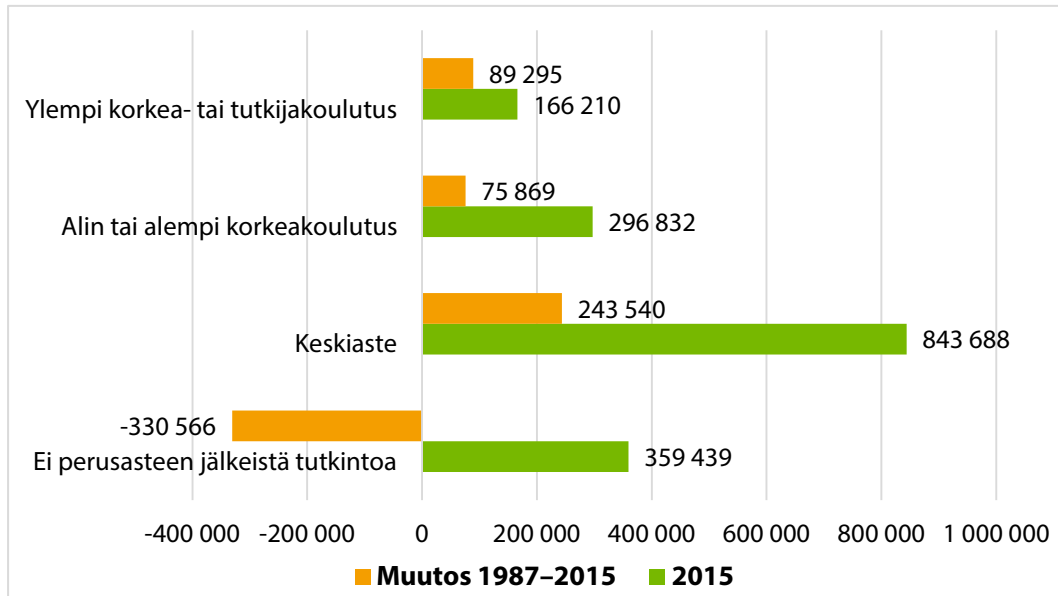
Suurin ero on, että aloittajia on lähes 4 000 vähemmän kuin lopettajia. Poistujista noin 23 prosentilla on vain perusasteen tutkinto, kun aloittajista perustutkinnon varassa on noin 16 prosenttia. Tämä osuus vielä hieman alenee iän mukana.

30-vuotiaiden ikäluokassa on yhteensä 71 000 henkilöä. Heistä yli kymmenen prosenttia on maahan muuttaneita, joiden koulutustiedot ovat hyvin puutteellisia.

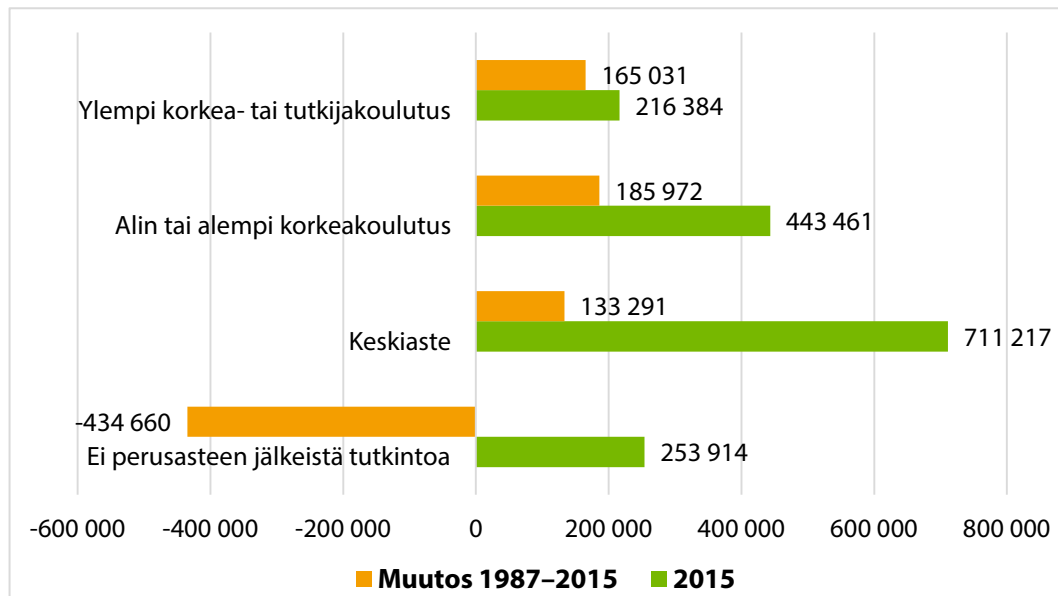
Työelämän aloittavista naisista on korkea-asteen tutkinnon suorittanut kymmenisen prosenttiyksikköä suurempi osuus kuin poistuvista naisista. Työelämästä poistuvista naisista noin 36 prosentilla on korkea-asteen tutkinto, kun vastaava osuus poistuvista miehistä on vajaa 31 prosenttia.

Seuraavat kaksi kuviota osoittavat, miten työikäisen väestön "koulutusvaranto" on muuttunut vuodesta 1987. Muutokseen vaikuttavat koulutustason parantuminen sekä heikommin koulutettujen 1930- ja 1940-luvuilla syntyneiden ikäluokkien siirtyminen eläkkeelle.

18–64-vuotiaat miehet koulutustason mukaan 2015 ja määrien muutos 1987–2015

18–64-vuotiaat naiset koulutustason mukaan 2015 ja määrien muutos 1987–2015

Työikäisten määrä kasvoi vuosina 1987–2015 yhteensä 128 000:lla 3,3 miljoonaan. Määrä kääntyi laskuun vasta vuonna 2009. Työikäisten miesten määrä kasvoi ajanjakson aikana 78 000:lla ja naisten 50 000:lla.

Perusasteen varassa olevien miesten määrä on lähes puolittunut 690 000:sta 360 000:een. Keskiasteen suorittaneiden miesten määrä on kasvanut 244 000:lla 844 000:een ja korkea-asteen suorittaneiden määrä 166 000:lla 464 000:een.

Perusasteen varassa olevien naisten määrä on vähentynyt 435 000:lla ja on nyt 254 000. Keskiasteen suorittaneiden naisten määrä on kasvanut 133 000:lla 711 000:een ja korkea-asteen suorittaneiden 351 000:lla 660 000:een.

Korkea-asteen suorittaneita työikäisiä naisia on nyt 200 000 enemmän kuin korkea-asteen suorittaneita miehiä. Vastaavasti keskiasteen suorittaneita miehiä on 131 000 enemmän kuin naisia ja perusasteen suorittaneita 105 000 enemmän.

- Perusasteen varaan jääneiden miesten ja naisten määrät ovat vuodesta 1987 vähentyneet rajusti.
- Keskiasteen tutkinnon suorittaneiden määrä on selvästi kasvanut vuodesta 1987 varsinkin miesten keskuudessa.
- Alemman korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden miesten ja naisten määrä on kasvanut lähes 50 prosentilla.
- Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden miesten määrä on yli kaksinkertaistunut ja naisten yli nelinkertaistunut vuodesta 1987.

Työlliset naiset ovat korkeasti koulutettuja

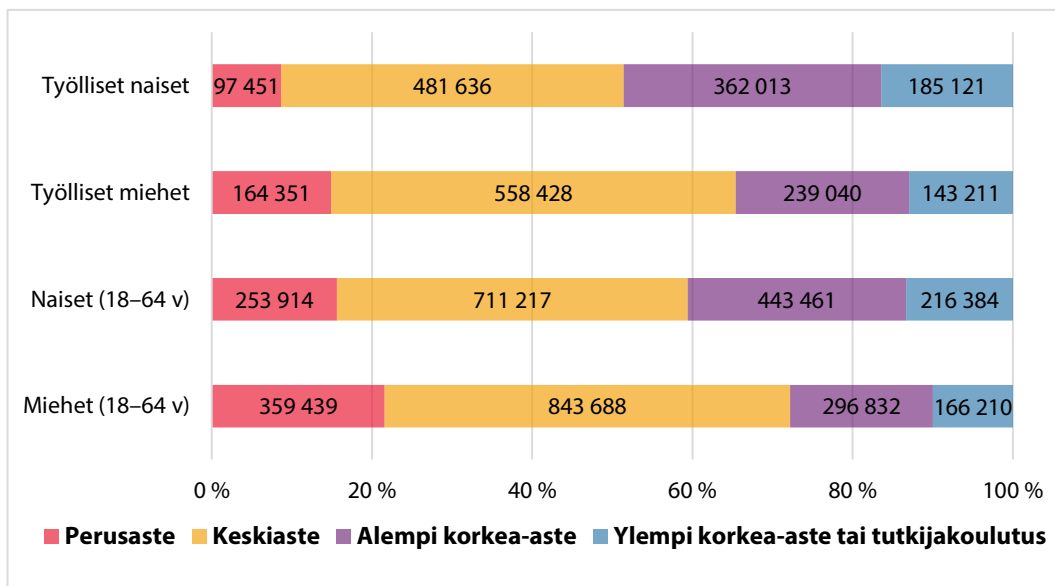
Työikäisistä ihmisistä työlliseen työvoimaan valikoituu eniten niitä, joilla on paras koulutus. Korkea-asteen suorittaneista lähes 90 prosenttia on töissä, kun perusasteen suorittaneista osuus jää 43 prosenttiin. Korkea-asteen koulutuksen saaneiden työllisyys on siis jopa kaksinkertainen perusasteen varaan jääneisiin verrattuna. Keskiasteen suorittaneiden työllisyys kulkee edellisten puolivälissä eli lähes 70 prosentissa.

Luvut ovat keskimääräisiä osuuksia työikäisten keskuudessa. Kun tarkastelua syvennetään ikäryhmiin, nähdään että keskimääräisten työllisyyserojen lisäksi työllisyys vaihtelee eri tavoin työuran alussa ja loppuvaiheissa.

Seuraavasta kuviosta käy ilmi, että perusasteen varassa olevia työikäisiä on 613 000, joista töissä on 262 000 eli 43 prosenttia. Keskiasteen on suorittanut 1 555 000 työikäistä henkilöä, joista töissä 1 040 000 eli 67 prosenttia.

Alemman korkea-asteen suorittaneesta 740 000 työikäisestä on töissä 601 000 eli 81 prosenttia ja maisteritason tutkinnon suorittaneesta 383 000 työikäisestä 328 000 eli 86 prosenttia. Maisteritason suorittaneiden työllisyysaste on siis kaksinkertainen perusasteeseen varassa oleviin verrattuna ja keskiasteenkin suorittaneiden työllisyys 50 prosenttia heitä korkeampi.

Työkäisten ja työllisten naisten ja miesten koulutus rakenne 2015

Pitkään jatkunut naisten yleisempi kouluttautuminen on johtanut suuriin koulutuseroihin työkäisissä. Tosin tässä käytetty työkäisen väestön 18 vuoden alaikäraja on siinä mielessä huono, että suuri osa keskiasteen tutkinnoista ja kaikki korkea-asteen tutkinnot suoritetaan 18 vuotta vanhempina.

Työkäisistä naisista 16 prosenttia on vain peruskoulun tai muun perusasteen koulutuksen ja 44 prosenttia keskiasteen koulutuksen varassa. Korkea-asteen koulutus on heistä 41 prosentilla.

Työkäisistä miehistä pelkän perusasteen koulutuksen on saanut 22 prosenttia ja keskiasteen koulutuksen 51 prosenttia. Korkea-asteen on suorittanut 28 prosenttia työkäisistä miehistä.

Ylempi korkeakoulututkinto on 13 prosentilla työkäisistä naisista ja 10 prosentilla miehistä.

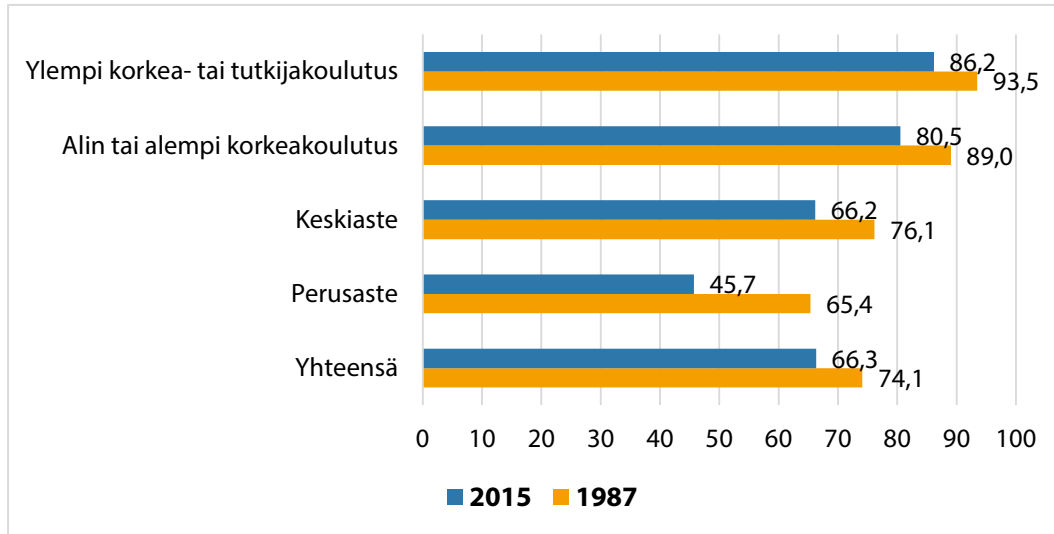
Työllisillä sukupuolten väliset erot ovat vielä suurempia. Työllisistä miehistä 35 prosentilla on korkea-asteen koulutus, työllisistä naisista peräti puolella (49 %). Perusasteen varassa on 15 prosenttia työllisistä miehistä ja yhdeksän prosenttia naisista.

- Työkäisten naisten koulustaso on selvästi miehiä korkeampi.
- Työkäisistä naisista 40 prosenttia on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, kun vastaava osuus miehillä on alle 30 prosenttia.
- Työllisten miesten yleisin koulutus on keskiasteen tutkinto, joka on 51 prosentilla.

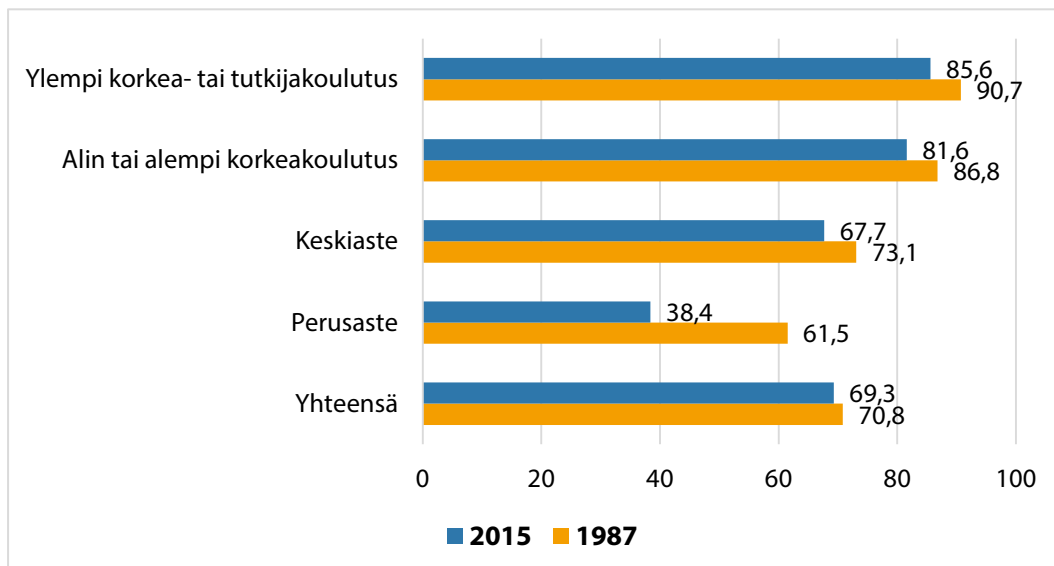
Työllisyys nousee lähes lineaarisesti koulutustason kasvaessa - työllisyysasteet kuitenkin laskeneet kaikissa koulutusryhmissä

Koulutusasteikohtaiset työllisyysasteet saadaan selville jakamalla työllisten määrä työkäisten määrällä koulutusasteittain. Työllisyys nousee lähes lineaarisesti koulutustason kasvaessa niin miehillä kuin naisilla.

Miesten työllisyys koulutuksen mukaan 1987–2015

Naisten työllisyys koulutuksen mukaan 1987–2015

1980-luvun lopulta lähtien sekä naisten että miesten työllisyysaste on laskenut ja miehillä lähes romahtanut. Työllisyysasteen lasku on koskettanut eniten heikosti koulutettuja.

Miesten keskimääräinen työllisyysaste vuonna 1987 oli 74,1 prosenttia. Vuonna 2015 se oli 66,3 prosenttia, joten pudotus on 7,8 prosenttiyksikköä. Naisilla vuonna 1987 keskimääräinen työllisyysaste oli 70,8 ja 2015 69,3 prosenttia, eli pudotus on 1,6 prosenttiyksikköä. Samalla naisten työllisyys ohitti selvästi miesten työllisyysasteen.

Pahimmin työllisyyden lasku on osunut vähän koulutettuihin. Pelkän perusasteen suorittaneiden naisten työllisyys on pudonnut vuoden 1987 61,5 prosentista 38,4 prosenttiin eli 23,1 prosenttiyksikköä. Perusasteen varassa olevilla miehillä työllisyys on 28 vuodessa pudonnut 19,7 prosenttiyksikköä eli 65,4:stä 45,7 prosenttiin.

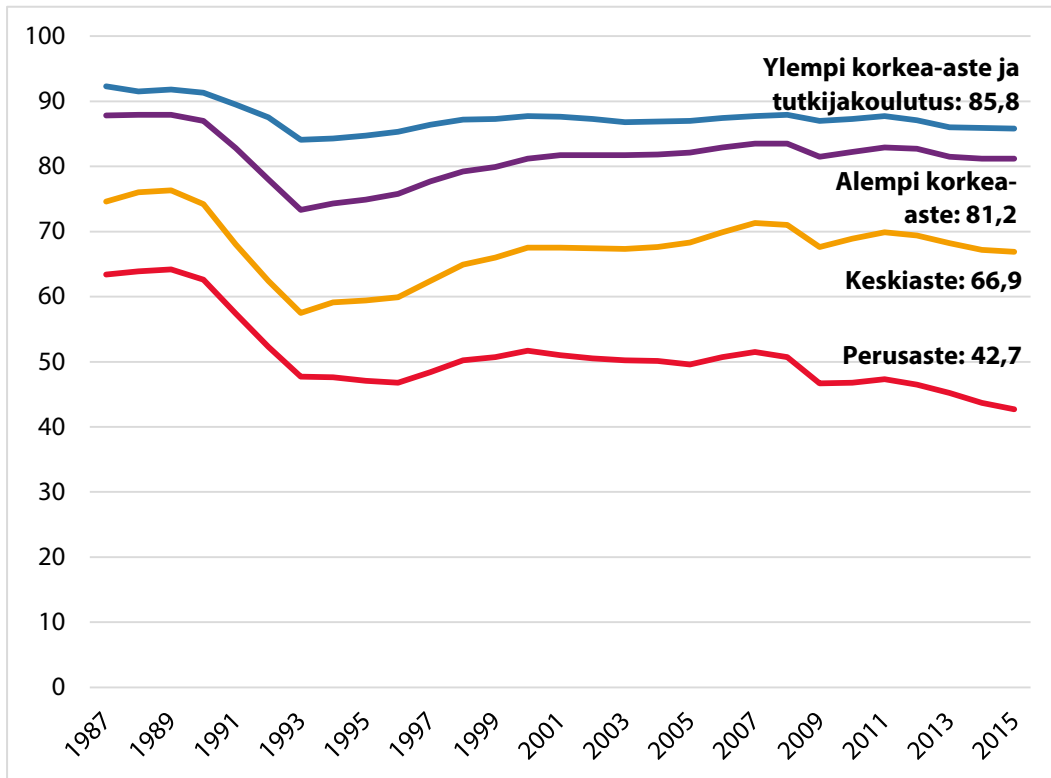
Keskiasteen suorittaneiden työllisyys on nyt parikymmentä prosenttiyksikköä korkeammalla tasolla kuin perusasteen suorittaneiden. Selvää työllisyyden alenemista on kuitenkin tapahtunut keskiasteen suorittaneidenkin keskuudessa: naisilla 5,3 ja miehillä 10 prosenttiyksikköä.

Alemman korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyys on 13–14 prosenttiyksikköä korkeammalla tasolla kuin keskiasteen suorittaneilla. Työllisyysasteen iso lasku koskee silti heitäkin: alemman korkea-asteen suorittaneiden naisten työllisyys on laskenut 5,1 ja miesten 8,5 prosenttiyksikköä.

Ylemmän korkea-asteen suorittaneiden keskuudessa työllisyys on kaikkein korkein. Vaikka heidänkin työllisyysasteensa on laskenut vuodesta 1987, ylittää sekä ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten, että miesten työllisyys edelleen 80 prosenttia.

Keskiasteen suorittaneiden miesten ja naisten työllisyysaste jää nyt alle 70 prosentin. Pelkän perusasteen varassa olevilla naisilla työllisyysaste ei yllä edes 40 prosenttiin ja miehilläkin se jää 46 prosenttiin.

Työllisyyden kehitys eri koulutustasoilla 1987–2015

Työllisyyden aleneva trendi on koskettanut erityisesti perusasteen varassa olevia, mutta työllisyys on laskenut kaikilla muillakin koulutustasoilla vuodesta 1987.

2000-luvulla korkea-asteen ja keskiasteen suorittaneiden työllisyys on pysytellyt melko vakaana, mutta finanssikriisistä vuonna 2008 alkaneen taloustaantumana aikana ja sen jälkeen työllisyysaste on laskenut kaikilla koulutustasoilla. Jyrkimmin on laskenut vain peruskoulun suorittaneiden työllisyysaste, jopa yhdeksän prosenttiyksikköä. Akateemisten työllisyysaste on laskenut 2,2 prosenttiyksikköä.

Yliopistotasoisien koulutuksen saaneiden työllisyysaste oli 86 prosenttia vuonna 2015, kun se pelkän peruskoulun suorittaneiden keskuudessa jäi 43 prosenttiin. Lukion tai ammattikoulun käyneiden työllisyysaste oli 67 prosenttia ja ammattikorkeakoulun suorittaneiden 81 prosenttia.

Naisten työllisyys on ohittanut miesten työllisyyden

Työllisten naisten lukumäärä ylitti ensimmäisen kerran työllisten miesten lukumäärän vuonna 2009, jonka jälkeen se on pysytellyt suurempana. Nyt ero näyttää vakiintuneen 20 000 työlliseen.

Työllisten miesten ja naisten määrä 1987–2015

Vuosi	Miehet	Naiset	Yhteensä	Erotus
1970	1 097 832	828 823	1 926 655	269 009
1987	1 176 721	1 115 538	2 292 259	61 183
1988	1 201 228	1 121 961	2 323 189	79 267
1989	1 214 697	1 128 203	2 342 900	86 494
1990	1 183 479	1 119 530	2 303 009	63 949
1991	1 085 475	1 062 205	2 147 680	23 270
1992	1 003 808	995 664	1 999 472	8 144
1993	940 991	923 748	1 864 739	17 243
1994	973 609	929 997	1 903 606	43 612
1995	986 827	932 467	1 919 294	54 360
1996	996 139	947 728	1 943 867	48 411
1997	1 045 985	977 873	2 023 858	68 112
1998	1 088 158	1 015 262	2 103 420	72 896
1999	1 106 008	1 036 332	2 142 340	69 676
2000	1 135 347	1 060 790	2 196 137	74 557
2001	1 132 865	1 074 607	2 207 472	58 258
2002	1 131 105	1 084 705	2 215 810	46 400
2003	1 131 360	1 088 717	2 220 077	42 643
2004	1 140 507	1 095 240	2 235 747	45 267
2005	1 153 352	1 104 571	2 257 923	48 781
2006	1 176 767	1 126 435	2 303 202	50 332
2007	1 202 155	1 154 845	2 357 000	47 310
2008	1 190 095	1 172 846	2 362 941	17 249
2009	1 126 428	1 148 821	2 275 249	-22 393
2010	1 149 945	1 158 275	2 308 220	-8 330
2011	1 164 977	1 169 163	2 334 140	-4 186
2012	1 149 662	1 167 107	2 316 769	-17 445
2013	1 127 522	1 149 903	2 277 425	-22 381
2014	1 111 061	1 137 441	2 248 502	-26 380
2015	1 105 030	1 126 221	2 231 251	-21 191

Suurin arvo Pienin arvo

Perinteisesti miehet ovat osallistuneet naisia enemmän ansiotyöhön, mutta jo 1970-luvulla alkoivat naiset yhä suuremmissa määrin olla työssä kodin ulkopuolella. Naisille tarjosivat runsaasti työpaikkoja ensin 1970-luvulla kehittyneet terveystyöpalvelut ja 1980-luvulla sosiaalipalvelut.

Vuodesta 1970 työllisten naisten määrä on kasvanut 300 000:lla eli 36 prosentilla. Työllisten miesten määrä on pysytellyt lähes ennallaan: kasvua on tullut vain 7 000 eli 0,7 prosenttia. Viime vuosikymmenien taloudellinen kasvu on siis paljolti naisten tuottamaa lisäarvoa.

Miesten ja naisten keskimääräiset työllisyysasteet ovat kehittyneet eri tahtia. 18–64-vuotiaiden naisten keskimääräinen työllisyysaste ohitti miesten työllisyysasteen 2007–2008. Sen jälkeen naisten työllisyys on ollut miehiä korkeammalla tasolla.

Tämän tutkimuksen tiedot ovat peräisin työssäkäyntitilastosta. Tilastossa ovat mukana vain "viralliset" työsuhteet, joista maksetaan työeläkevakuutusta ja joita verotetaan. Työvoimatutkimuksen haastatteluihin perustuvat estimaatit näyttävät miesten työllisyysasteen edelleen hieman korkeammaksi kuin naisten.

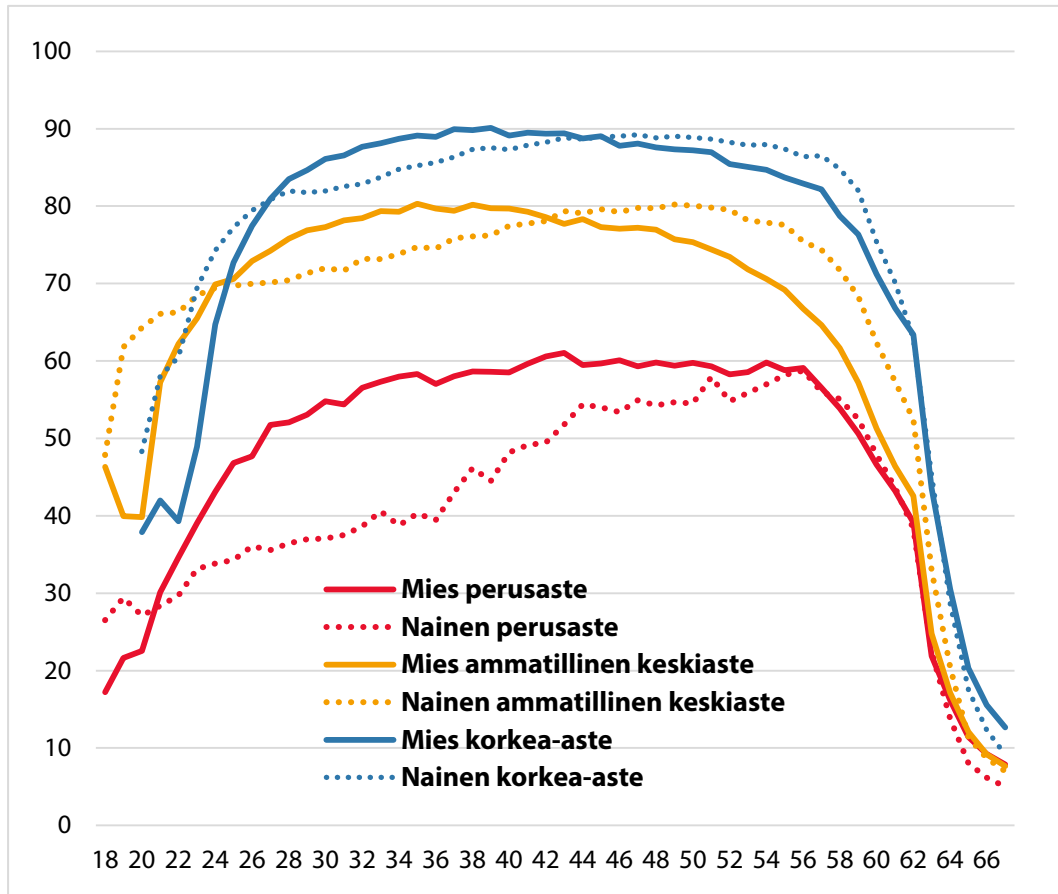
- Työllisyyskehitys on ollut aleneva kaikilla koulutustasoilla. Perusasteen suorittaneiden keskimääräinen työllisyysaste on pudonnut 40 prosenttiin, keskiasteen lähelle 70:ää ja korkea-asteen reiluun 80 prosenttiin.
- Miesten työllisyys on alentunut paljon naisia enemmän.
- Naisten työllisyysaste on ohittanut miesten työllisyysasteen lukuun ottamatta pelkän perusasteen ja ylemmän korkeakouluasteen suorittaneita.
- Vuodesta 1970 työllisten naisten määrä on kasvanut 300 000:lla, kun työllisten miesten määrä on pysynyt ennallaan.

Yli 40-vuotiaat naiset työllistyvät miehiä paremmin

Seuraavassa miesten ja naisten työllisyyttä tarkastellaan eri koulutustasoilla ja eri ikävaiheissa. Työhön osallistuminen alkaa nousta työiän alussa eli 18-vuotiaana. Osallistuminen alenee lähestyttäessä työiän loppua eli 65 vuoden ikää.

Tämä kehityskaari näkyy kaikilla koulutustasoilla, mutta miesten ja naisten työllisyysaste käyttäytyy hieman eri tavoin. Hedelmällisyysikäisten naisten (15–44-vuotiaat) työllisyys on pitkään miesten tasoa alempana mutta ohittaa noin 40 vuoden iässä miesten työllisyyden. Tämä toistuu kaikilla koulutustasoilla, perusasteella kuitenkin hieman myöhemmin kuin muilla koulutustasoilla.

Miesten ja naisten työllisyys iän ja koulutusasteen mukaan

Yllä olevassa kaaviossa on esitetty työllisyysaste jokaisen ikävuoden osalta välillä 18–64 vuotta koulutustasoittain. Huipputyöllisyys osuu eri koulutustasoilla 40:n ja 50 ikävuoden välille.

Perusasteen suorittaneiden työllisyysaste nousee sekä miehillä että naisilla parhaimmillaan 60 prosenttiin eli jää selvästi keskimääräisen työllisyystason alapuolelle. Vain perusasteen suorittaneet naiset saavuttavat 60 prosentin työllisyysasteen myöhemmin kuin miehet.

Keskiasteen ammatillinen koulutus nostaa molempien sukupuolten huipputyöllisyyden hieman yli 80 prosentin, korkea-aste vielä kymmenen prosenttiyksikköä korkeammalle eli 90 prosenttiin.

Viima aikoina on puhuttu paljon siitä, että äidit pitäisi saada nopeammin takaisin työmarkkinoille perhevapailta. Työllisyysaste tosiaan käyttäytyy hieman eri lailla miehillä ja naisilla. Pelkän perusasteen suorittaneiden naisten ja miesten työllisyysasteiden ero lähentelee jopa 20:ta prosenttiyksikköä ennen 40 vuoden ikää, keskiasteen varassa olevien kymmentä. Korkea-asteenkin suorittaneiden joukossa naisten ja miesten työllisyysero on viitisen prosenttiyksikköä.

Noin 40 ikävuoden kohdalla naisten työllisyys ohittaa miesten työllisyyden ja pysyy korkeammalla tasolla aina eläkeikään saakka. Keski- ja korkea-asteella naisten työllisyys ylittää miesten työllisyyden lähes saman verran kuin se lastenhoitoiässä alittaa, perusasteella ylitys on pienempi.

Pitäisikö alkaa pohtia myös, miten saataisiin yli 40-vuotiaat miehet pysymään työelämässä yhtä hyvin kuin yli 40-vuotiaat naiset? Naisten hoitovapaista huolimatta heidän työuransa ovat jo perusastetta lukuun ottamatta hieman pidempiä kuin miehillä.

- Keskiasteen suorittaminen nostaa työllisyyttä jopa 20 prosenttiyksikköä ja korkea-asteen siitä vielä kymmenen prosenttiyksikköä.
- Naisten työllisyysaste on 40 vuoden ikään saakka miehiä alempi ja sen jälkeen miehiä korkeampi.

4 KOULUTUS PIDENTÄÄ TYÖURAA

Kansainvälisissä suosituksissa työikä määritellään yleensä 15:stä 64 vuoteen. Opiskelun yleistyessä alaikäraja on menettänyt merkitystään. Suomessakin 15-vuotiaat ovat vielä oppivelvollisia, ja 16–17-vuotiaista lähes kaikki käyvät koulua. Saman ikäisistä töissä olevistakin lähes kaikki tekevät pientä keikkatyötä.

Siksi tässä esityksessä käytetään alarajana 18 vuoden ikää, vaikka silloinkin työllisten osuus ikäluokasta on vain 20–30 prosenttia ja työ yleensä tilapäistä. Ylärajana käytetään 64 vuoden ikää. Yläikärajan nostamista voi olla syytä jatkossa pohtia, koska 65–67-vuotiaiden työllisyys on kasvanut. Yli 64-vuotiaista työllisistäkin valtaosa – jopa 70 prosenttia – on vanhuuseläkkeen piirissä. Töissä jatkavia eläkeläisiä on Suomessa yhteensä noin 70 000.

Työuran pituuteen vaikuttaa ensinnäkin se, missä vaiheessa työura alkaa. Nykyisin työ ja opiskelu limittyvät useimmiten yhteen. Käytän tässä tutkimuksena työuran alkamishetkenä ikää, jolloin puolet ikäluokasta on töissä.

Toiseksi työuraan vaikuttaa se, milloin työntekijä siirtyy eläkkeelle. Hyvin harva jatkaa työssä viralliseen eläkeikään eli 63:een tai 65 vuoteen saakka. Käytännössä eri koulutusryhmät siirtyvät eläkkeelle 59:n ja 62 ikävuoden välimaastossa. Siirtymisaikaa hämärtää aiemmin mainittu 70 000 eläkeläisen toimiminen työelämässä.

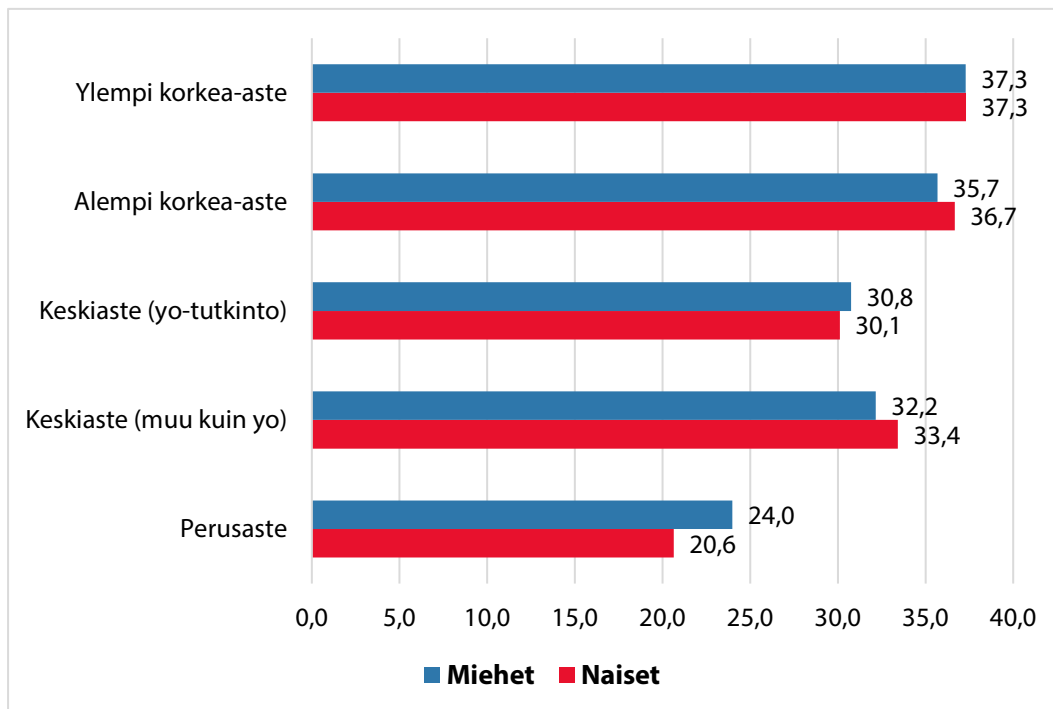
Kolmas työuraan vaikuttava seikka on työiässä tapahtuva poistuminen työelämästä. Työvuosia menetetään koko ajan työttömyyden, pidentyneiden opiskeluaikojen ja välivuosien vuoksi. Myös asevelvollisuus, perhevapaat, sairauspoissaolot, sapattivapaat ja muut poissaolot työelämästä ovat yleistyneet. Vuonna 1970 oli 30–49-vuotiasta miehistä jopa 95 prosenttia töissä, kun vuonna 2015 vastaava osuus oli enää 80 prosenttia. Naisilla työllisyyskehitys on kulkenut toiseen suuntaan.

Vähän koulutetuilla lyhin työura

Kun ikävuosittaiset työllisyysasteet lasketaan yhteen yli koko työiän (18–64-vuotiaat), saadaan hyvä arvio työuran pituudesta olettaen, että vuoden 2014 työllisyys vallitsisi yli koko työiän. Laskentatapa on aivan samanlainen kuin elinajanodotteelle: jos vuoden 2015 kuolleisuus vallitsisi yli koko elinkaaren, eläisi vuonna 2015 syntynyt poika 79 vuotta ja tyttö 83 vuotta.

Olen laskenut työuran odotearvot koulutustasoinnain miehille ja naisille. Perusasteen koulutuksen varaan jääneelle naiselle työvuosia kertyy keskimäärin 20,6, miehelle 24. Työuran teoreettinen enimmäispituus on 47 vuotta eli ikävuodet 18–65. Perusasteen varaan jäänyt mies on siis töissä puolet siitä, nainen ei ihan sitäkään.

Elinaikaisten työvuosien odotearvot sukupuolen ja koulutustason mukaan 2014

Kolmivuotisen ammatillisen keskiasteen opintojen suorittaminen nostaa työuran odotearvon miehillä 32,2:een ja naisilla 33,4 vuoteen. Kolmivuotinen koulutus kasvattaa siis naisen työuraa miltei 13:lla ja miehen 8 vuodella. Korkeakoulu kasvattaa työuraa edelleen: naisella 3,3 ja miehellä 3,4 vuotta.

Korkeakoulututkinnonkin suorittaneilla henkilöillä jää teoreettisesta 47 vuoden enimmäistyöurasta kymmenkunta vuotta kattamatta. Syinä ovat tietenkin opinnot, armeija, hoitovapaat, työttömyysjaksot ja muut poissaolot.

Työttömyys vaivaa eniten matalasti koulutettuja. Vuoden 2015 työttömyystasolla perusasteen koulutuksen varassa oleville työttömyyttä kertyy koko työikäisyyden aikana 5-6 vuotta, keskiasteen suorittaneille noin neljä vuotta ja korkea-asteen käyneille pari vuotta.

Synkin työuran ennuste on niillä, joilla koulutus päättyy perusasteeseen. Perusasteen varassa olevilla miehillä työvuosia kertyy keskimäärin 24 ja työttömyysvuosia noin kuusi. Perusasteen käyneillä joka viides vuosi on työttömyysvuosi.

Perusasteen naisten lyhyeen työuraan - 20,6 vuotta - vaikuttavat monet tekijät. Perusasteen työvoiman kysyntä vähenee joka vuosi, työttömyys on yleistä ja työttömyysaste jopa 30 prosenttia.

Sitä vaihetta, jolloin koulutustason suorittaneiden työllisyys ylittää 50 prosenttia, voidaan pitää estimaattina työn aloittamisiälle. Vastaavasti työstä poistumisiän estimaatti määräytyy sen mukaan, milloin ryhmän työllisyys putoa alle 50 prosentin. Nämä 50 prosentin ylitykset näkyvät alla olevassa taulukossa tummennettuina.

Työllisyysaste iän ja koulutustason mukaan 2014

Ikä	Perusaste		Keskiaste		Alempi korkea-aste		Ylempi korkea-aste	
	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen
18	17	27	46	48				
19	22	29	40	62				
20	23	27	40	64	38	48	33	57
21	30	28	57	66	42	58	45	50
22	35	30	62	66	39	60	45	48
23	39	33	66	68	49	69	65	77
24	43	34	70	69	65	74	72	74
25	47	34	71	70	73	77	78	77
26	48	36	73	70	77	79	81	81
27	52	36	74	70	81	81	83	81
28	52	36	76	70	84	82	86	83
...
42	61	49	79	78	89	88	90	89
43	61	52	78	79	89	89	90	89
44	59	54	78	79	89	89	90	90
...
58	54	55	62	72	79	85	84	88
59	51	52	57	68	76	82	83	86
60	47	48	51	62	71	75	78	79
61	43	44	46	57	67	70	76	76
62	39	38	43	52	63	63	72	72
63	22	22	25	33	44	45	57	60
64	16	14	17	20	31	29	43	41
65	11	8	12	11	20	18	28	27
66	9	6	9	9	16	12	22	18
67	8	5	8	7	13	9	18	13

Jotkut uskovat peruskoulun varaan jääneiden tekevän pisimmät työurat, koska he voivat mennä töihin heti 16-vuotiaina ja olla työelämässä 64 vuoden ikään saakka. Todellisuus on aivan toinen: pelkän peruskoulun suorittaneista miehistä puolet on töissä vasta 27 vuoden iässä ja naisista vasta 43 vuoden iässä. Tässä voi olla "kannustinloukkuongelma": odotettava palkka on niin heikko, ettei työnteko juuri paranna taloudellista tilannetta.

Keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneista miehistä puolet on töissä 21 vuoden iässä ja naisista 19 vuoden iässä, 24 vuotta ennen perusasteen naisia. Alemman korkea-asteen miehistä 50 prosenttia tulee työmarkkinoille 24 vuoden iässä ja naisista 22 vuoden iässä. Ammattikorkeakouluopinnot kestävät keskimäärin 4,5 vuotta. Ylemmän korkea-asteen suorittaneista miehistä puolet on töissä 23-vuotiaina ja naisista 24-vuotiaina, vaikka keskimääräinen opiskeluaika on jopa seitsemän vuotta.

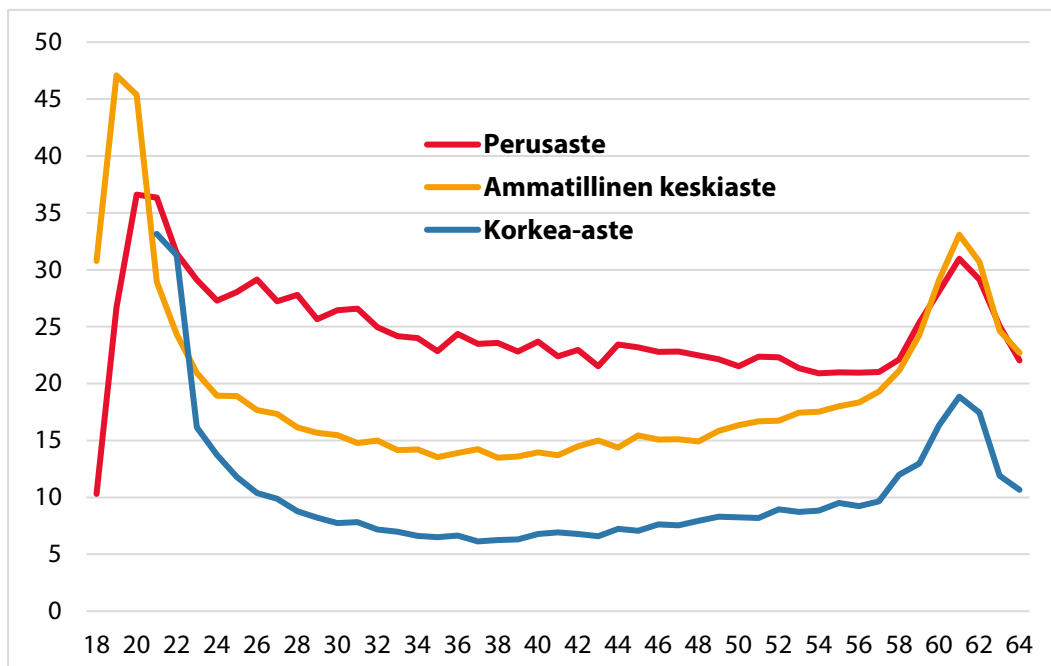
Työstä poistuminen noudattaa päinvastaista kaavaa. Ne, jotka tulevat viimeksi työmarkkinoille, lähtevät sieltä ensimmäisinä pois. Perusasteen miehistä ja naisista on yli puolet töissä viimeisen kerran 59-vuotiaana. Keskiasteen miehet jatkavat töissä 60 vuoden ja naiset 62 vuoden ikään.

Alemman korkean asteen miehistä ja naisista on yli puolet töissä vielä 62-vuotiaana. Ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneiden keskuudessa sekä miehet että naiset jättävät työn keskimäärin 63-vuotiaana.

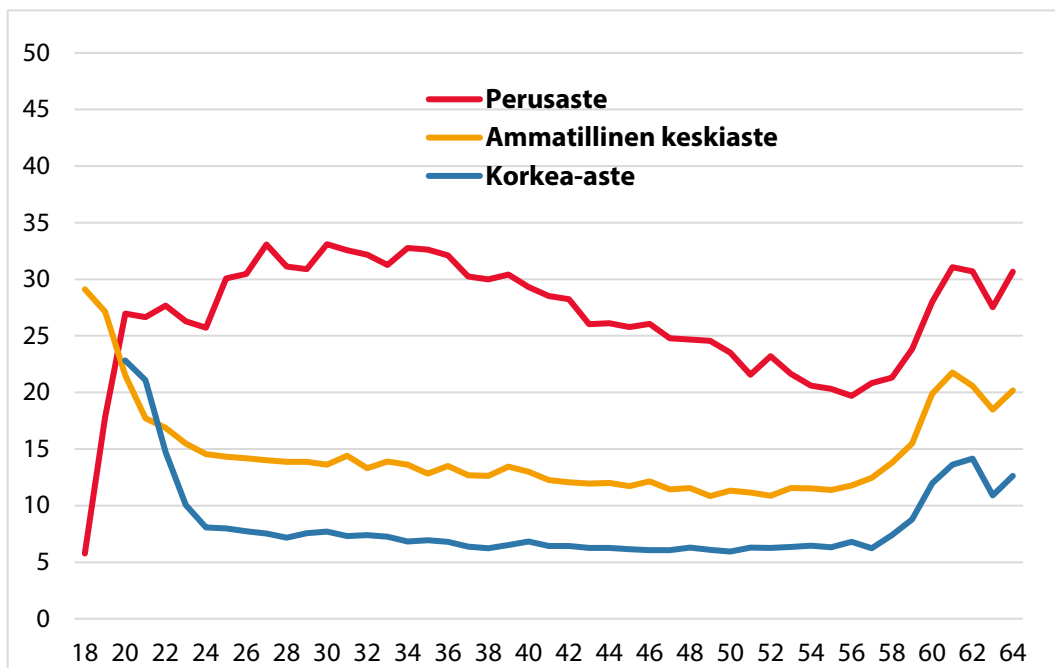
Pelkän perusasteen ja korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden välinen ero keskimääräisessä poistumisiässä on neljä vuotta. Keskimääräinen eläköitymisikä nousee Suomessa siis senkin vuoksi, että hyvin koulutettujen työllisten osuus on vielä toistaiseksi ollut kasvussa.

Moni siirtyy työeläkkeelle työttömänä

Miesten työttömyysaste koulutuksen mukaan 2014

Naisten työttömyysaste koulutuksen mukaan 2014

Työttömyysaste vaihtelee koulutusasteen mukaan. Perusasteen naisten työttömyys ylittää jopa 30 prosenttia ja miehillä se on 20–25 prosenttia, molemmilla sukupuolilla nuorimpia lukuun ottamatta.

Keskiasteen tutkinnon suorittaminen puolittaa naisilla perusasteen työttömyyden alle 15 prosenttiin ja miehilläkin päästään melkein samoihin lukuihin. Keskiasteella miesten työttömyys on kovempaa kuin naisten varsinkin 40 ikävuoden jälkeen.

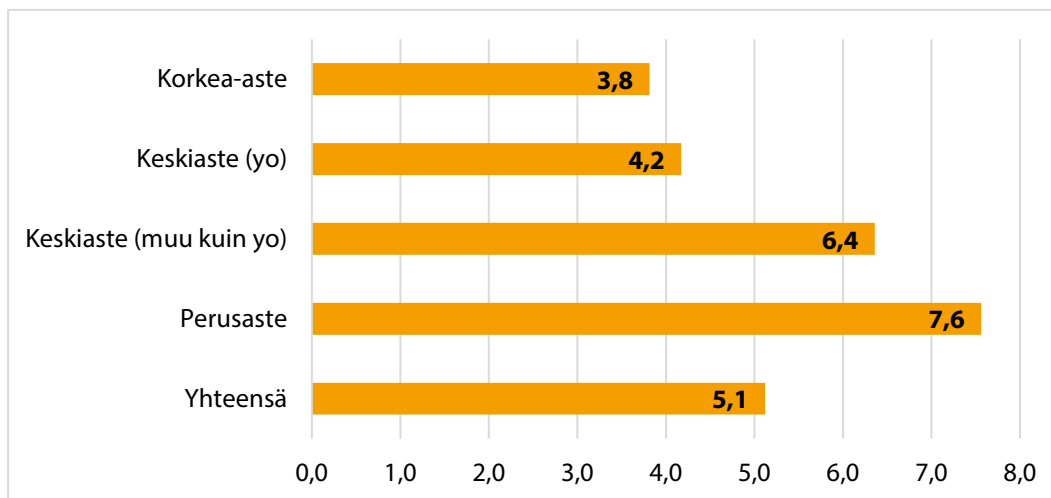
Korkea-asteen opinnot puolittavat molempien sukupuolten työttömyyden, jolloin päästään jo lähelle viiden prosentin tasoa. Korkea-asteen työttömyys on viides- tai kuudesosa perusasteen työttömyydestä.

Noin 55 ikävuoden jälkeen työttömyys alkaa taas voimakkaasti nousta. Pelkän perusasteen suorittaneet saavuttavat uudelleen 30 prosentin työttömyystason, ja samaan nousee myös keskiasteen miesten työttömyys. Korkea-asteen suorittaneidenkin työttömyys nousee yli 15 prosentin.

Työuran loppuvuosina suuri joukko työllisiä menettää edelleenkin työnsä ja siirtyy työeläkkeelle koukkaamalla työttömyyden kautta. Huomattava osa työeläkkeistä ei alakaan työelämästä vaan työttömyydestä.

Samalla tavalla kuin edellä laskettiin työuran aikaisten työvuosien odotearvo, voidaan laskea myös työttömyysvuosien odotearvo. Työttömien osuus ikäluokasta summataan yli työiän (18–64 vuotta), jolloin saadaan odotearvo työttömyydelle olettaen, että vuoden 2015 työttömyyden taso säilyisi samana koko työiän. Kun työttömyys alkaa laskea, lyhenee myös työttömyysvuosien odotearvo.

Työttömyysvuosien odotusarvo koulutusasteen mukaan 2015

Kun perusasteen varaan jääneille työvuosia kertyy 20–24 ja työttömyysvuosia lähes kahdeksan, niin heidän työurallaan toistuu karkeasti kolmen vuoden työssäolojakso ja sen jälkeen vuoden työttömyysjakso. Keskiasteen suorittaneilla työtä on enemmän ja työttömyyttä vähemmän: he ovat kerrallaan noin viisi vuotta töissä ja sen jälkeen vuoden työttömänä. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla joka kymmenes vuosi on työttömyysvuosi.

Työpaikoista kilpailevat muutkin kuin työttömät

Jos seuraamme vain aikasarjoja siitä, kuinka työllisten ja työttömien määrät muuttuvat vuodesta toiseen, näyttää työmarkkinoilla tapahtuvan aika vähän. Työllisten määrä on viime vuosina hiljalleen vähentynyt ja työttömien määrä kasvanut. Työvoiman ulkopuolella olevien 18–84-vuotiaiden määrä on samalla hieman alentunut.

1990-luvun lamavaiheen suurista muutoksista on mennyt jo kaksi vuosikymmentä. Silti työttömiä on 345 000 ja muuten työvoiman ulkopuolella olevia 685 000, joista suurin osa opiskelijoita. Myös opiskelijat tähtäävät työmarkkinoille, eivät ainoastaan työttömät.

Työikäiset (18–64 v.) työlliset, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat 1990–2015

Koko maa (18–64 v.)	1990	1995	2000	2005	2010
Työlliset	2 303 009	1 919 294	2 196 137	2 257 923	2 308 220
Työttömät	138 684	473 804	317 069	282 981	267 653
Työv. ulkop.	735 763	825 445	755 352	769 813	774 066

Koko maa (18–64 v.)	2011	2012	2013	2014	2015
Työlliset	2 334 140	2 316 769	2 277 425	2 248 502	2 231 251
Työttömät	256 164	280 925	327 862	362 198	374 534
Työv. ulkop.	749 557	732 057	712 756	694 173	685 360

Vuoden 2014 aikana työllisten määrä väheni lähes 20 000:lla ja työttömien kasvoi 34 000:lla. Vieläkin voi joillakin syntyä virheellinen mielikuva, että muutoksia tapahtuu vain työn ja työttömyyden välillä. Jäljempänä tarkastelen sitä, kuinka paljon työelämästä poistuu vuoden aikana ihmisiä ja paljonko sinne tulee uusia ihmisiä, jolloin saamme uuden ja paljon laajemman kuvan työmarkkinoilla tapahtuvista muutoksista.

Kun työllisten määrä vähenee – kuten nyt tapahtuu –, työllisistä poistuu enemmän väkeä kuin uusia tulee tilalle. Kasvukaudella suunta on päinvastainen eli työmarkkinoille tulee enemmän väkeä kuin sieltä poistuu.

Vuoden 2014 aikana työelämässä aloitti 211 500 uutta työllistä. Heistä 79 000 oli edellisen vuoden lopussa ollut työttömänä ja 83 000 opiskellut. Kotitalouksista, esimerkiksi perhevapailta, työelämään tuli 31 000 henkeä. Lisäksi lähes 9 000 jo eläkkeelle siirtynyttä palasi takaisin työhön.

Työssä 2014 aloittaneet 18 vuotta täyttäneet edellisen vuoden toiminnan mukaan

Toiminta vuoden 2013 lopussa	Lkm 2013	Toiminta seuraavan vuoden (2014) lopussa					
		Työlliset		Työttömät		Opiskelijat	
		Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Työlliset	2 301 751	2 062 580	89,6	108 114	4,7	43 513	1,9
Työttömät	328 322	79 089	24,1	185 571	56,5	21 170	6,4
Opiskelijat	295 537	82 708	28,0	34 326	11,6	154 980	52,4
Eläkeläiset	1 333 206	8 909	0,7	1 670	0,1	1 407	0,1
Muut	178 119	31 269	17,6	28 119	15,8	14 693	8,2
Ei väestössä	23 344	9 521	40,8	4 398	18,8	3 617	15,5

Toiminta vuoden 2013 lopussa	Lkm 2013	Toiminta seuraavan vuoden (2014) lopussa					
		Eläkeläiset		Muut		Ei väestössä	
		Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Työlliset	2 301 751	54 073	2,3	25 806	1,1	7 665	0,3
Työttömät	328 322	12 202	3,7	28 275	8,6	2 015	0,6
Opiskelijat	295 537	2 192	0,7	19 871	6,7	1 460	0,5
Eläkeläiset	1 333 206	1 272 450	95,4	644	0,0	48 126	3,6
Muut	178 119	6 198	3,5	93 088	52,3	4 752	2,7
Ei väestössä	23 344	637	2,7	5 171	22,2	0	0,0

Vuonna 2014 työhaluisille avautui siis 211 500 uutta työmahdollisuutta. Hyvinä aikoina, esimerkiksi 1990-luvun lopun parhaina vuosina, avautui jopa 250 000 työpaikkaa vuodessa.

Tällä hetkellä avautuvien työpaikkojen määrää kasvattaa eläkkeelle siirtyvien määrä. Nyt eläkepäiviään aloittavat 1950-luvulla syntyneet ikäluokat, jotka ovat vieläkin 80 000 hengen suuruisia. Vuonna 2014 eläkkeelle siirtyi 54 000 henkeä. Osa heidän työpaikoistaan täytetään, esimerkiksi monet sosiaali- ja terveystalvelujen, opetuksen ja henkilökohtaisten palvelujen paikat on pakko täyttää. Osa eläkkeelle lähtevien työpaikoista on kuitenkin taantuvilla aloilla ja osan työpaikoista korvaa teknologinen tai organisatorinen tai vastaava muutos, jolloin työntekijää ei enää tarvitakaan.

Keskeistä on, että avautuvista työpaikoista kilpailevat muutkin kuin työttömät. Vuonna 2014 opiskelemissa olleita työllistyi 4 000 enemmän kuin työttömiä (83 000 ja 79 000), vaikka Suomi vielä tuolloin oli taantumavaiheessa. Noususuhdanteessa opiskelijoiden kysyntä on yleensä paljon korkeampaakin. Yleensäkin kasvuyritykset rekrytoivat vasta valmistuneita opiskelijoita halukkaammin kuin esimerkiksi pitkään työttöminä olleita.

Perhevapailta, muuten kotona tai pitkällä sairauslomilla olleita ihmisiä siirtyi työelämään yhteensä 31 000. Perhevapailta on yleensä oikeus palata entiseen työhönsä.

Työllistyneiden joukkoon mahtuu myös 9 000 eläkeläistä, joilla oli jälleen työsuhde voimassa vuoden 2014 viimeisellä viikolla. Kun vuonna 2014 eläkkeelle lähti yhteensä 83 000 työntekijää, niin voidaan päätellä heistä kymmenisen prosenttia palanneen takaisin työelämään. Suuri osa palanneista hoitelee todennäköisesti sijaisuuksia tai tekee muuta lyhytaikaista työtä, eikä siten useinkaan syrjäytä "oikeaa" työnhakijaa.

Vuonna 2014 työllistyi myös 10 000 sellaista henkilöä, jotka eivät edellisenä vuotena olleet väestössä. He ovat 18 vuotta täyttäneitä Suomeen muuttaneita henkilöitä, jotka vuoden aikana työllistyivät.

Vuoden 2013 työllisistä poistui 239 200 henkilöä eli työllisten kokonaismäärä väheni 18 000:lla. Poistuneista suurin osa – 108 000 – päätyi työttömäksi. Opiskelijujen pariin palasi 44 000, eläkkeelle siirtyi 54 000, perhevapailta lähti tai muuten kotitalouksiin palasi 26 000 ja 8 000 kuoli kesken työtään tai muutti ulkomaille.

Kun työelämästä poistui työttömäksi 108 000 ja 79 000 edellisen vuoden työttömä työllistyi, kasvoi työttömien määrä 29 000:lla. Työttömiksi joutui myös koulunsa päättäneistä 35 000, kotitalouksista työelämään palaavista 28 000 (muun muassa ne perhevapailta palanneet, joilla ei ollut työsuhdetta voimassa) ja maahanmuuttajista 4 000. Näin työttömien määrä kasvoi vielä 68 000:lla. Tärkeää on huomata, että työvoiman lisäkysynnästä vain osa – noin kolmannes – kohdistuu työttömiin työnhakijoihin ja kaksi kolmannesta muihin ryhmiin.

Taantumavaiheessa työllisten määrä yleensä vähenee ja nousukaudella nettomääräisesti kasvaa. Työttömien määrä muuttuu päinvastaisesti eli vähenee nousukaudella ja kasvaa taantumassa. On kuitenkin tärkeää huomata, että hyvinkin pienten kokonaismäärien muutosten takana on suuria muutosvirtoja. Huonoinakin aikoina työmarkkinoilla työllistyy parisataa tuhatta uutta työllistä, tosin samaan aikaan työelämästä poistuu vielä suurempi joukko. Nousukaudella taas aloittavien määrä kasvaa ja varsinkin työttömyyteen poistuvien määrä vähenee.

Suomen nykyisen demografisen tilanteen luulisi avaavan suuren määrän uusia työpaikkoja. Suuret ikäluokat eli vuosina 1945–1950 syntyneet 100 000 hengen ikäluokat ovat jo kaikki eläkkeellä. 1950-luvun ikäluokat ovat kuitenkin vain hieman näitä pienempiä ja noin 30 000 henkeä suurempia kuin nyt työmarkkinoilla aloittavat 1990-luvun alun ikäluokat. Kun työelämässä aloittavissa ikäluokissa on kussakin noin 30 000 henkeä vähemmän kuin poistuvissa ikäluokissa, pitäisi työmarkkinoilla olla runsaasti "tilaa" aloittajille.

Opiskelijat ovat merkittävä osa työvoimaa

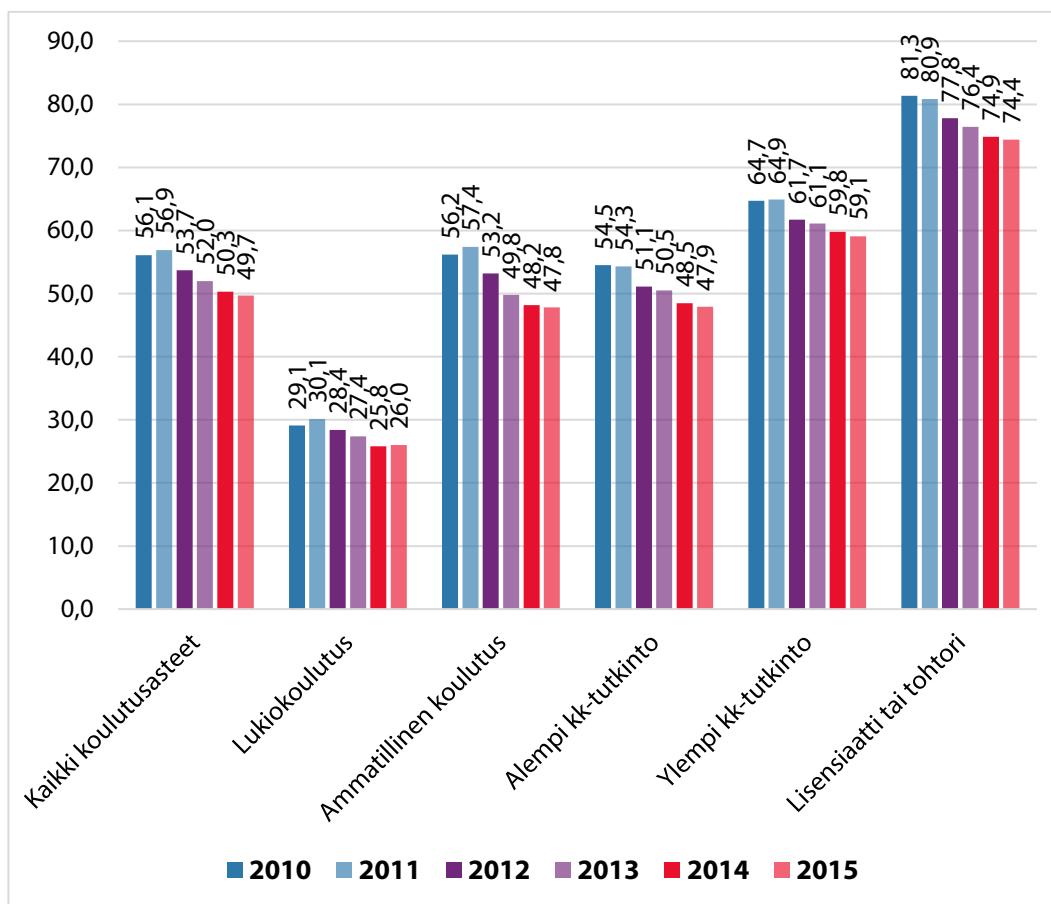
Työllisyysaste alkaa hiljalleen nousta, kun nuori täyttää 18 vuotta. Pieni osa nuorista on töissä jo sitä ennen, mutta koska ennen vuoden 2017 eläkeuudistusta työeläkettä alkoi karttua vasta 18-vuotiaana, ei näistä työsuhteista ole tietoja eläkevakuutusyhdistöillä.

Alle 18-vuotiadenkin ansiotulot ovat kuitenkin veronalaisia, joten verotustiedoista voi saada vihjeitä siitä, kuinka moni alle 18-vuotias on ollut työssä vuoden aikana. Verotiedoista ei kuitenkaan käy ilmi, onko työsuhde voimassa vuoden lopussa.

Tämän tutkimuksen laskelmissa työuran alun opiskeluaikaiset työt kartuttavat silloisen koulutustason työllisyyttä. Esimerkiksi jos peruskoulun jälkeen ammattikouluun siirtynyt nuori on kaupassa töissä, on hänen silloinen koulutustasonsa peruskoulu ja tämä työ luetaan perusasteen luokkaan. Jos taas yliopisto-opiskelija on töissä, on hänellä tavallisesti takanaan keskiasteeseen kuuluva ylioppilastutkinto ja hänen tekemänsä työ luetaan siten keskiasteeseen.

Opiskelijoiden työssäkäynti on varsin yleistä. Lukiolaisista yli 20 prosenttia käy töissä, ammattikoululaisista lähes 60 prosenttia ja korkea-asteen opiskelijoista noin 60 prosenttia. Useimmat opiskelijat tekevät töitä koko vuoden, eivät siis ole vain kesätöissä.

Opiskelijoiden osallistuminen työhön 2010–2015

Lähde: Tilastokeskus / Työssäkäyntitilasto

Kun työikäisten keskimääräinen työllisyysaste on nyt 68 prosenttia, eivät opiskelijat ole siitä kovin kaukana. Opiskelijoiden työhön astumista onkin vaikea aikaistaa, koska enemmistö heistä on jo töissä. Toinen asia on se, että suuri osa – ehkä jopa enemmistö – opiskelijoista tekee niin paljon töitä, että se varmasti myöhentää valmistumista.

2010-luvun taantumassa työssä olevien opiskelijoiden määrä on pudonnut 330 000:sta 286 000:een eli 44 000:lla. Opiskelijatyölliset ovat kuitenkin vieläkin 12 prosenttia kaikista työllisistä.

Heikko talouskehitys on vähentänyt opiskelijoiden työssäkäyntiä kaikilla koulutustasoilla viime vuosina. Vuonna 2015 puolet kaikista 580 000 opiskelijasta kävi töissä. Yliopistoissa opiskelevista lähes 60 prosenttia käy töissä. Yli 18-vuotiaista lukiolaisista töissä käy noin neljännes. Ammatillista tutkintoa suorittavista töissä on 48 prosenttia.

Aikaisemmin todettiin, että perusasteen työpaikkoja on jäljellä enää 260 000 ja perusasteen varassa olevia työikäisiä on hieman yli 600 000. Nämä ihmiset kilpailevat keskenään tasaisesti vähenevästä perusasteen työpaikosta. Samoista paikoista kilpailee myös suuri osa työllisistä opiskelijoista, joille saattaa erinomaisesti sopia osa-

aikatyö iltaisin ja viikonloppuisin, usein vielä määräaikaisissa työsuhteissa. Lisäksi näistä työpaikoista kilpailevat maahanmuuttajat, joita nyt on töissä noin 130 000.

Opiskelijat ovat tavallaan työmarkkinoiden "puskurityövoimaa", jota pestataan määrä- ja osa-aikaisiin työsuhteisiin, kun työvoiman kysyntä kasvaa. Työsuhteita ei jatketa, jos kysyntätilanne heikkenee. Opiskelijat palaavat takaisin koulunpenkille, eikä heille yleensä tarvitse maksaa edes työttömyysturvaa, koska he saavat opintotukea.

Merkittävää on myös se, että kaikilla opiskelutasoilla työllisten osuus on taantuma-vuosina laskenut.

Suoraan koulusta työelämään?

Alla olevassa taulukossa on seurattu vuosina 2010–2015 valmistuneita opiskelijoita sen mukaan, mikä on heidän toimintansa vuoden kuluttua valmistumisesta.

Tutkinnon vuosina 2010–2015 suorittaneiden työssäolo ja muu toiminta vuoden kuluttua valmistumisesta

Koulutustaso	Tutkinnon suorittaneita	Työlliset		Päätoim. opiskelijat	
		Lkm	%	Lkm	%
<i>Kaikki koulutusasteet</i>	800 273	540 599	67,6	116 485	14,6
Lukiokoulutus	176 444	77 801	44,1	68 690	38,9
Ammatillinen koulutus	357 134	242 381	67,8	27 265	7,6
Ammattikorkeakoulututk.	124 817	105 774	84,8	4 831	3,9
Alempi korkeakoulututk.	42 919	28 705	66,9	13 195	30,7
Ylempi amk-tutkinto	9 320	8 856	95,0	61	0,7
Ylempi korkeakoulututk.	76 829	65 656	85,5	2 283	3,0
Lisensiaatin tutkinto	1 158	1 014	87,6	43	3,7
Tohtorin tutkinto	8 859	7 654	86,4	100	1,1

Koulutustaso	Tutkinnon suorittaneita	Työttömät		Muut	
		Lkm	%	Lkm	%
<i>Kaikki koulutusasteet</i>	800 273	82 358	10,3	60 831	7,6
Lukiokoulutus	176 444	7 999	4,5	21 954	12,4
Ammatillinen koulutus	357 134	57 954	16,2	29 534	8,3
Ammattikorkeakoulututk.	124 817	9 776	7,8	4 436	3,5
Alempi korkeakoulututk.	42 919	558	1,3	461	1,1
Ylempi amk-tutkinto	9 320	301	3,2	102	1,1
Ylempi korkeakoulututk.	76 829	5 282	6,9	3 608	4,7
Lisensiaatin tutkinto	1 158	60	5,2	41	3,5
Tohtorin tutkinto	8 859	427	4,8	678	7,7

Lähde: Sijoittuminen opintojen jälkeen, Tilastokeskus

Vuosina 2010–2015 Suomessa suoritettiin 800 000 perusasteen jälkeistä tutkintoa. Osa tutkinnoista – ylioppilastutkinto ja alempi korkeakoulututkinto – on välitutkintoja, jotka eivät suoraan johda ammattiin tai työhön. Näitä tutkintoja suorittaneista 30–40 prosenttia jatkaa päätoimisina opiskelijoina.

Taulukkoon on eritelty opintojaan jatkavat, työttömiksi päätyneet ja ryhmä "muut", johon kuuluvat muun muassa lukion tai ammattikoulun jälkeen asevelvollisuutta suorittamaan menneet, äitiyslomalaiset, ulkomaille muuttaneet ja väli-vuotta pitävät.

Vuosina 2010–2015 suoritettiin 77 000 ylempää korkeakoulututkintoa. Tutkinnon suorittaneista oli valmistumista seuraavana vuotena 66 000 töissä, 2 000 jatkoi opintoja, 5 000 oli työttömänä ja 4 000 suoritti asevelvollisuutta, oli perhevapailta tai oli muuttanut maasta

Valmistuneet opiskelijat haluavat yleensä työllistyä. Ylemmän korkean asteen tutkinnon suorittajista oli töissä vuoden kuluttua 86–87 ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 85 prosenttia. Keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneista oli töissä 68 prosenttia, joka on sama kuin keskimääräinen työllisyysaste. Lukiokoulutus ja alempi korkeakoulututkinto eivät tähtää työmarkkinoille, joten niiden osalta tutkinnon suorittaneiden työllisyys oli alempaa.

Työttömyys koskettaa eniten ammatillisen koulutuksen saaneita, joista 16 prosenttia oli työttömänä. Ammattikorkeakouluista valmistuneista työttömiä oli kahdeksan prosenttia, maisteriksi valmistuneista seitsemän prosenttia. Korkea-asteen koulutus siis puolittaa työttömyysriskin keskiasteeseen verrattuna.

- Joka vuosi työmarkkinoilla aloittaa ainakin 200 000 uutta työntekijää, joista vain kolmannes siirtyy työhön työttömyydestä.
- Opiskelijoita rekrytoidaan töihin paljon useammin kuin työttömiä.
- Joka vuosi noin 200 000 työllistä poistuu työmarkkinoilta – vuonna 2014 määrä oli 240 000.
- Työmarkkinoilta poistuvista noin puolet jää työttömiksi ja puolet siirtyy eläkkeelle, opiskeluun tai perhevapaille.

5 PALUU TYÖMARKKINOILLE ON VAIVALLOISTA

Työttömäksi joutuneista vain puolet palaa työelämään

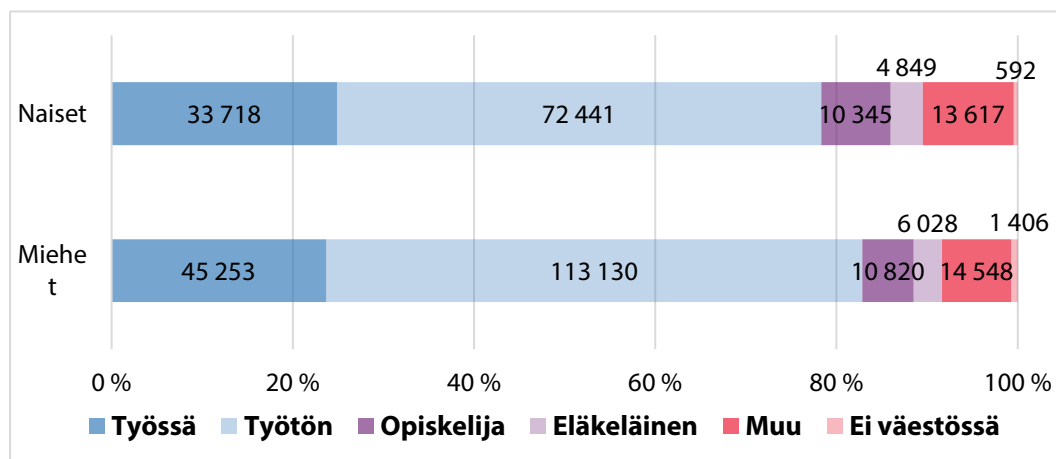
Olen monesti aikaisemmin seurannut sitä, kuinka todennäköistä työttömän on päästä takaisin työmarkkinoille^{2 3 4}. Hyvinäkin aikoina työttömäksi joutuneista palaa työelämään vain puolet, vaikka työstä työttömäksi joutuneiden seurantaan jatkeaan kymmenenkin vuotta.

Suurin osa työllistyvistä – jopa 60–70 prosenttia – työllistyy heti ensimmäisenä työttömyysvuotena, vieläpä sen alkupuoliskolla. Jos tarkastellaan vain työstä pois joutuneita – työttömiä tulee myös kotitalouksien ja opiskelujen parista –, niin ensimmäisen vuoden aikana heistä jopa 30 prosenttia on töissä. Kulloinenkin suhdannevaihe vaikuttaa voimakkaasti ensimmäisen vuoden työllistymiseen.

Ensimmäisen vuoden työllisyystasolta nousee usean vuoden kuluessa hiljalleen 50 prosenttiin, ja kehitys pysähtyy suunnilleen siihen. Tämä vaihe kestää noin viisi vuotta. Lopuilla 50 prosentilla työttömyys jatkuu tai työttömät siirtyvät pikkuhiljaa eläkkeelle, aloittavat uuden kouluttautumisen tai muuttavat maasta. Myös työttömän riski kuolla on selvästi korkeampi kuin työssä käyvän.

Seuraavassa tarkastelen, miten työttömien työllistyminen onnistuu ja miten työttömän ikä ja koulutustaso vaikuttavat työpaikan löytymisen todennäköisyyteen.

Vuoden 2013 lopussa työttöminä olleiden naisten ja miesten toiminta 2014

² Myrskylä, Pekka 2010. Taantuma ja työttömyys. Työ ja yrittäjyys 57/2010. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

³ Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ ja yrittäjyys 12/2011. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

⁴ Myrskylä, Pekka 2012b. Hukassa. Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA Analyysi 19. Elinkeinoelämän valtuuskunta.

Ensin tarkastelen kaikkien vuoden 2013 lopun työttömien naisten ja miesten toimintaa vuonna 2014. Koska tarkastelussa ovat mukana kaikki työttömät, niin mukana on myös heitä, joiden työttömyys on jatkunut pitkään ennen vuoden loppua. Näiden pitkään työttömänä olleiden henkilöiden todennäköisyys päästä töihin on paljon pienempi kuin vastikään työnsä menettäneiden tai esimerkiksi opiskelusta työttömyyteen päätyneiden.

Vuoden 2013 lopun työttömistä

- naisista työllistyi vuoden 2014 aikana 25 ja miehistä 24 prosenttia
- opiskelemaan oli päätyneet naisista kahdeksan ja miehistä kuusi prosenttia
- eläkkeelle siirtyi naisista neljä prosenttia ja miehistä kolme prosenttia
- perhevapaille siirtyi naisista kymmenen ja miehistä seitsemän prosenttia.

Työttömyys jatkui koko vuoden 53 prosentilla työttömistä naisista ja 59 prosentilla miehistä.

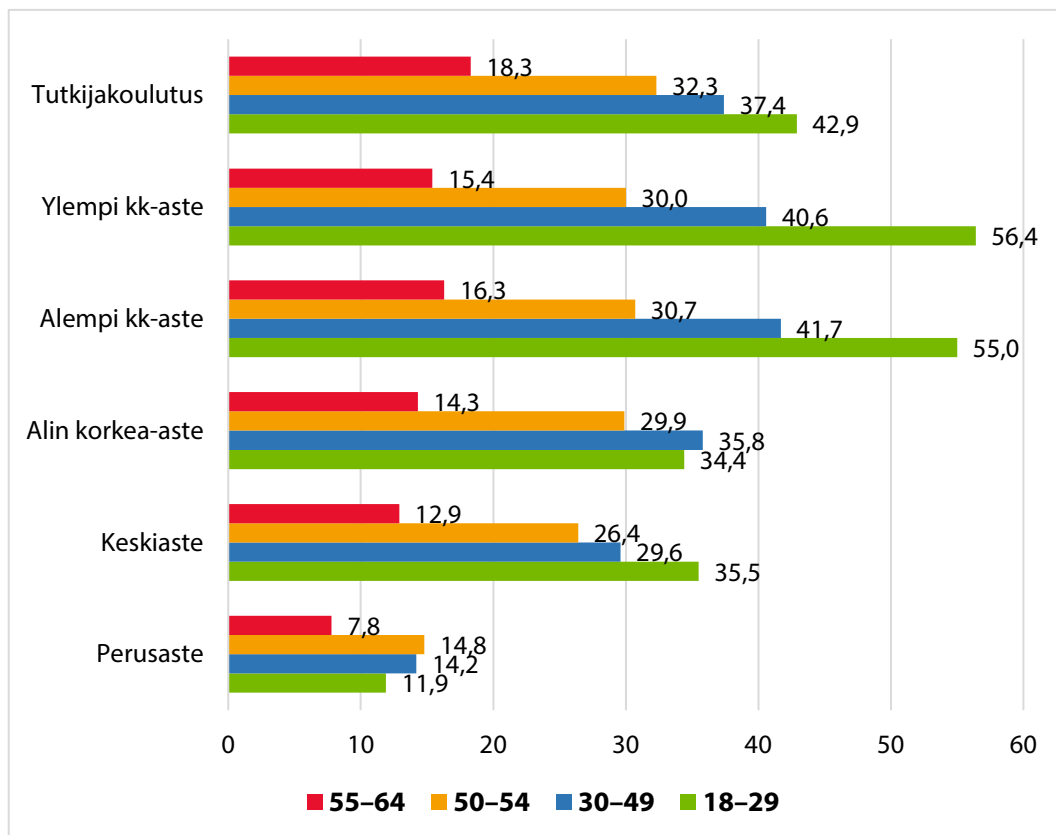
Osa kotitalouksiin siirtyneistä työttömistä on saattanut pudota eri syistä työmarkkinatuolta. Maasta muuttaneita ja kadonneita oli yhden prosentin verran.

Nuoret korkeakoulutetut työllistyvät jo ensimmäisen työttömyysvuoden aikana

Työstä työttömäksi joutuneen todennäköisyyteen päästä takaisin töihin vaikuttaa merkittävästi hänen koulutuksensa ja ikänsä. Jotta saan iän vaikutuksen työllistymiseen esille, käytän seuraavissa taulukoissa ikäryhmittelyä

- 18–29-vuotiaat (nuoret työlliset)
- 30–49-vuotiaat (parhaassa työiässä olevat)
- 50–54- vuotiaat (ikäntyvät)
- 55–64-vuotiaat (iäkkäät).

Työttömän naisen todennäköisyys työllistyä ensimmäisen työttömyysvuoden aikana iän ja koulutuksen mukaan 2014 (%)

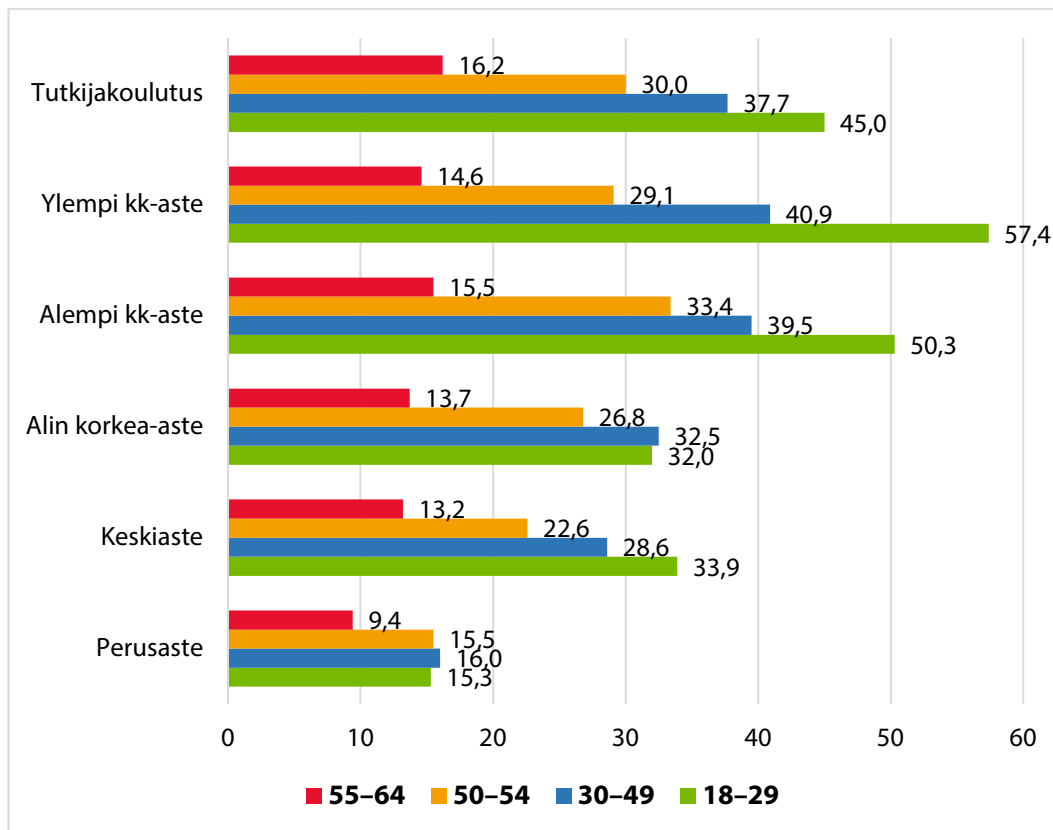

Vain peruskoulun suorittaneista naisista löytävät ensimmäisen työttömyysvuoden aikana parhaiten töitä hieman iäkkäämmät eli ikäluokat 30-49 ja 50-54 vuotta. Jälkimmäisessä ryhmässä saattaa olla paljon sosiaali- ja terveysalan naisia, joilla on melko hyvä työmarkkinatilanne eikä iästä ole haittaa.

Keskiasteen opintojen suorittaminen parantaa naisten ensimmäisen vuoden työllistymismahdollisuudet kaksin- tai kolminkertaiseksi, nuorilla 12 prosentista peräti 36 prosenttiin. Ammattikorkeakouluopinnot parantavat hieman keski-ikäisten naisten työllistymismahdollisuuksia, mutta eivät juuri nuorten eikä iäkkäiden työllistymismahdollisuuksia.

Korkeakoulututkinnon suorittaneista nuorista naisista selvästi yli puolet työllistyy ensimmäisen työttömyysvuoden aikana. Korkeakoulututkinto parantaa selvästi myös keski-ikäisten naisten työllistymismahdollisuuksia, sen sijaan vanhemmilla ikäluokilla vaikutus ei ole yhtä selkeä.

Työttömän miehen todennäköisyys työllistyä ensimmäisen työttömyysvuoden aikana iän ja koulutuksen mukaan 2014 (%)

Vain perusasteen koulutuksen saaneen miehen mahdollisuus työllistyä ensimmäisen vuoden aikana jää 15 prosentin tasolle. Jos miehen ikä on ylittänyt 55 vuotta, työllistymismahdollisuus on enää vajaat 10 prosenttia.

Nuorella keskiasteen miehellä työllistymistodennäköisyys on ensimmäisenä työttömyysvuotena yli kaksinkertainen eli 34 prosenttia. Iän vaikutus on tässäkin koulutusryhmässä selkeä. Kolmekymmentä täyttäneellä mahdollisuus työllistymiseen putoaa viisi prosenttiyksikköä ja viisikymmentä täyttäneellä siitä vielä kuusi prosenttiyksikköä. 55 vuotta täyttäneen keskiasteen suorittaneen miehen mahdollisuus löytää työtä ensimmäisen vuoden aikana on enää 13 prosenttia.

Alimman korkea-asteen suorittaneen miehen mahdollisuus työllistyä on 30–49-vuotiaiden ryhmässä selvästi parempi kuin keskiasteen suorittaneen. Korkeakoulu-ryhmissä iällä on vielä suurempi vaikutus kuin perus- ja keskiasteella. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista alle 30-vuotiaista miehistä työllistyi ensimmäisen vuoden aikana jopa 57 prosenttia, kun 55 vuotta täyttäneistä osuus oli vain 15 prosenttia. Alle 30-vuotiaissa miehistä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneen työttömän mahdollisuus saada työtä ensimmäisen vuoden aikana on lähes nelinkertainen peruskoulun suorittaneeseen verrattuna.

Miesten ja naisten työllistymistodennäköisyydessä ei juuri ole eroa perusasteen tai keskiasteen suorittaneilla. Ammattikorkeakoulutasolla naisten todennäköisyys

työllistyä on kaikissa ikäryhmissä hieman miehiä parempi. Alemmalla korkeakouluasteella naiset pärjäävät miehiä paremmin nuorimmassa ikäryhmässä, mutta muissa ikäryhmissä hieman heikommin. Ylemmällä korkeakouluasteella erot miesten ja naisten työllistymisessä jäävät pieniksi.

Kaikista vuoden 2013 lopussa työttömänä olleista nuorista keskiasteen ammattitutkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista oli vuoden 2014 lopussa töissä kolmasosa. Niistä työttömistä nuorista, joilla oli yliopistossa suoritettu alempi tai ylempi tutkinto, työllistyi ensimmäisen työttömyysvuoden aikana 50-57 prosenttia. Tutkijakoulutuksen saaneiden nuorten tilanne oli kandidaatteja ja maistereita hankalampi, sillä heistä vain 40-45 prosenttia työllistyi.

- Koulutustason nousu perusasteelta keskiasteelle kaksinkertaistaa työttömän työllistymistodennäköisyyden.
- Samoin koulutustason nousu keskiasteelta korkea-asteelle kaksinkertaistaa työllistymismahdollisuudet.
- Naisten ja miesten väliset työllistymistodennäköisyyksien erot ovat pieniä.
- Ikä alentaa työllistymismahdollisuuksia kaikilla koulutustasoilla.
- Alle 30 vuotiaalla on parhaat mahdollisuudet työllistyä kaikilla koulutustasoilla - työmarkkinat suosivat voimakkaasti nuoria.

6 KOULUTUS NOSTAA PALKKATASOA EPATASAISESTI

Koulutuksen vaikutusta palkkaan on tutkittu seuraavassa Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston virallisten palkkatietojen avulla. Tarkastelussa ovat mukana vain kokoaikaiset työntekijät, joten palkkaeroa eivät selitä eripituiset työntekijät.

Palkat ovat aina kuukausipalkkoja, joten osan vuotta työssä olleita kohdellaan samalla tavalla kuin koko vuoden työtä tehneitä. Palkoissa ovat mukana myös palkanlisät, kuten ylityökorvaukset ja vuorolisät. Yrittäjät ja yrittäjätulot eivät sen sijaan ole tarkastelussa mukana.

Palkansaajista on tarkasteluun otettu mukaan koulutustiedot (koulutustaso) ja ikätiedot karkealla luokituksella. Kyse on fyysisestä iästä, ei esimerkiksi työkokemusvuosista.

Esitetyt kuukausipalkat ovat kunkin koulutus- ja/tai ikäryhmän keskimääräisiä kuukausipalkkoja.

Kaikkien palkansaajien keskimääräinen kuukausipalkka vuonna 2015 oli 3 333 euroa.

Nouseva palkkakehitys koskee vain korkeakoulutettuja

Vuoden 2015 lopussa Suomessa oli 1,37 miljoonaa kokoaikaista palkansaajaa. Heistä suurimman koulutusryhmän muodostivat keskiasteen suorittaneet, joita oli 0,56 miljoonaa. Perusasteen suorittaneita oli 0,28 miljoonaa. Pelkän perus- tai keskiasteen suorittaneita oli siten yhteensä 688 000 eli 50 prosenttia kaikista kokoaikaisista palkansaajista.

Kokoaikaisten palkansaajien lukumäärä ja keskimääräinen kuukausipalkka koulutustason mukaan vuonna 2015

	Lukumäärä	%	Kokonaisansion keskiarvo (€/kk)	Vertailu perusasteen ansioon (%)
<i>Kaikki koulutusasteet</i>	1 365 699	100,0	3 333	118,1
Perusaste	127 810	9,4	2 822	100,0
Keskiaste	557 525	40,8	2 831	100,3
Ammattikorkeakouluaste	186 705	13,7	3 394	120,3
Alempi korkeakouluaste	242 922	17,8	3 427	121,4
Ylempi korkeakouluaste	227 232	16,6	4 489	159,1
Tutkijakoulutusaste	23 505	1,7	5 420	192,1

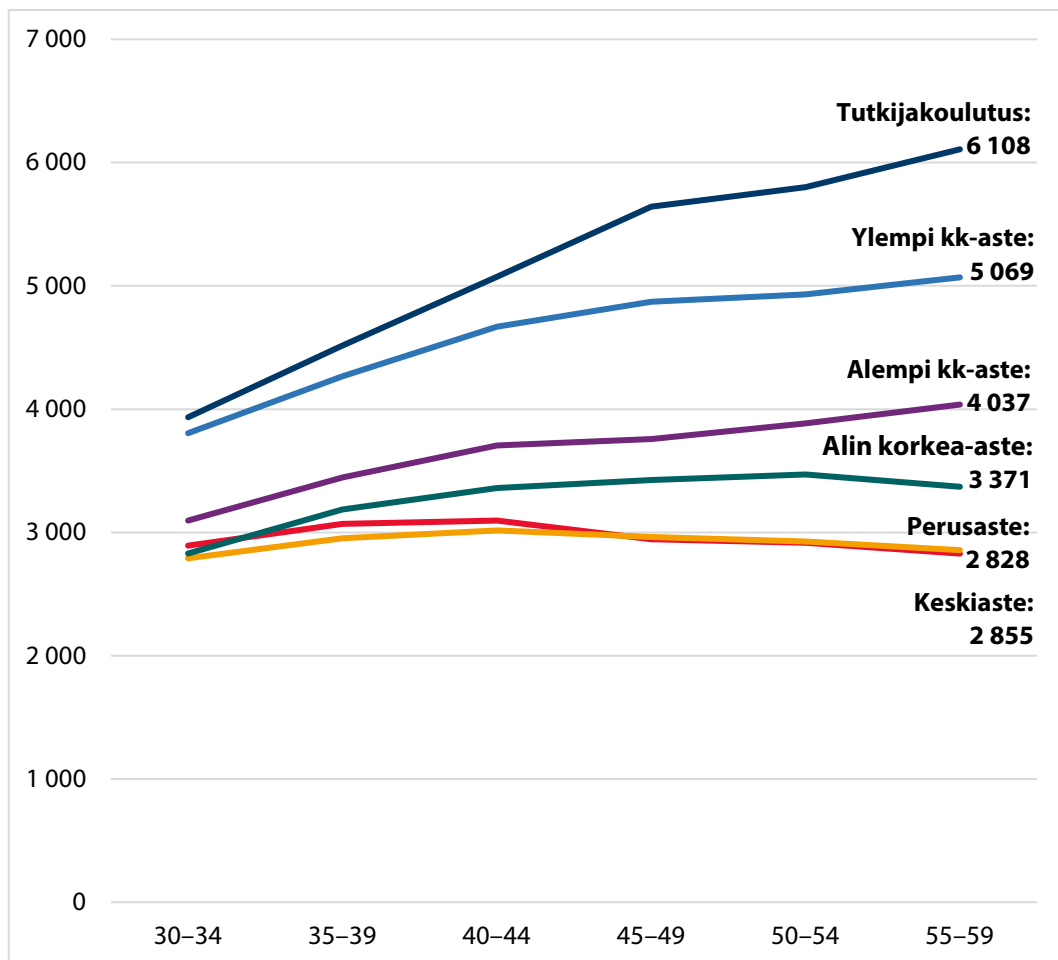
Perusasteen kuukausipalkan taso on 511 euroa alempi kuin kaikkien palkansaajien keskiarvo. Mielenkiintoista on, ettei keskiasteen koulutus nosta keskimääräistä kuukausipalkkaa perusasteeseen verrattuna. Keskiasteen koulutuksen saaneilla kuukausipalkka jää 502 euroa keskiarvon alapuolelle.

Ammattikorkeakoulututkinto nostaa palkkatasoa 20 prosenttia perusasteeseen verrattuna eli kuukausipalkassa 572 euroa. Alemman korkeakouluasteen tutkinto nostaa kuukausipalkkaa siitä vielä hieman eli 33 euroa.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskimääräinen kuukausipalkka on 1 667 euroa eli 59 prosenttia perusasteen palkkaa korkeampi.

Tutkijakoulutus parantaa keskimääräistä kuukausipalkkaa ylempään korkeakoulututkintoon verrattuna vielä lähes tuhannella eurolla eli 5 420 euroon. Tutkijakoulutuksen suorittaneen kuukausipalkka on siis noin kaksinkertainen perusasteen verrattuna. Tutkijakoulutuksen saaneisiin luetaan myös lääkärit.

Koulutustason ja iän vaikutus palkkatasoon 2015

Aloitan "työurakuvaukset" 30-vuotiaista, koska katson varsinaisen työuran alkavan viimeistään siitä iästä, jos se yleensä alkaa. Varsinkin korkeammin koulutetuilla suuri osa ennen 30 vuoden ikää tehdystä työstä voi olla opiskeluaikaisia tilapäisiä töitä. En käytä niitä työuran alkupisteenä, koska työuran alussa tulotason pitäisi minusta saavuttaa jonkinlainen normaalitaso.

Ikä vaikuttaa palkkatasoon. Yleisesti uskotaan, että iän myötä kasvava kokemus vaikuttaa palkkatasoon nostavasti, ellei kyse ole suorituspalkkaisista töistä. Ikääntynyt ei aina jaksakaan tehdä työtä enää sama teholla kuin nuorempana.

Ehkä hieman yllättäen iän myötä nouseva palkkakehitys koskee kuitenkin vain korkea-asteen koulutuksen hankkineita.

Pelkän **perusasteen** tutkinnon suorittaneilla työllisillä palkkataso nousee hieman 30 ikävuodesta 40 ikävuoteen, mutta alkaa sitten laskea ja putoaa jopa pikkuisen aloitustason alapuolelle. Työuran lopussa perusasteen varaan jääneen kuukausipalkka on 65 euroa alempi kuin mitä se oli 30-vuotiaana. Tässä saattaa näkyä juuri iäkkään jaksaminen.

Keskiasteen tutkinnon suorittaneille käy kuten pelkän perusasteen käyneille: aluksi palkkataso hieman nousee, mutta sitten se kääntyy pieneen laskuun. Keskiasteen tutkinnon suorittaneen loppupalkka on kuitenkin 65 euroa korkeampi kuin aloituspalkka.

Keskiasteen koulutus ei paranna juuri lainkaan työntekijän kuukausittaista palkkatasoa perusasteeseen verrattuna. Koulutuksen tuottama etu löytyy kuitenkin pidemmästä työurasta. Kuten aikaisemmin on havaittu, keskiasteen ammatillinen tutkinto nostaa työntekijälle kertyvien työvuosien määrää jopa kymmenellä – naisilla 20 työvuodesta 33 vuoteen ja miehillä 24 työvuodesta 32:een.

Keskiasteen suorittanut työllinen saa siis työurallaan noin 120 kuukausipalkkaa enemmän kuin perusasteen varaan jäänyt. Rahassa se tarkoittaa keskimäärin $120 \times 2\,855$ euroa = 343 000 euroa. Se on hyvinkin yhden omakotitalon hinta, ainakin Helsingin seudun ulkopuolella.

Voidaan sanoa, että vain perusasteen tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneilla työntekijöillä on harvoin taloudellisesta nousujohteista työuraa: palkkataso on eläkkeelle jäädessä miltei sama kuin 30-vuotiaana. Esimerkiksi autonkuljettajan, kaupan myyjän, kampaajan tai levysepän palkkataso ei ilman muuta nouse työntekijän vanhetessa. Niinkin voi käydä, ettei työntekijä jaksakaan 60-vuotiaana enää suorittavissa töissä tehdä yhtä pitkä työpäivää kuin hän jaksosi 30-vuotiaana.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden palkkataso nousee 54 vuoden ikään saakka mutta alkaa sen jälkeen loivasti laskea. Työuran lopussa kuukausipalkka on kuitenkin 550 euroa eli viidenneksen korkeampi kuin palkka oli 30 vuoden iässä. Ammattikorkeakoulun käyneiden palkkakehitys on nopeimmillaan 40 vuoden ikään saakka.

Alimman korkeakouluasteen suorittaneelle työntekijälle alkaa jo muotoutua nousujohteista työuraa. Alkupalkka on hänellä keskimäärin 3 096 euroa ja loppupalkka 4 037 euroa kuukaudessa, joten uran aikana palkka nousee yli 30 prosenttia.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneen kuukausipalkka on jo 30-vuotiaana keskimäärin 3 805 euroa eli yli tuhat euroa korkeampi kuin keskiasteen tutkinnon suorittaneella. Palkka nousee keskeytyksettä koko uran ajan. Lopussa kuu-

kausipalkka kohoaa 5 069 euroon eli on 33 prosenttia korkeampi kuin 30-vuotiaana. Uran alussa ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneen palkka nousee nopeampaa tahtia kuin myöhemmin 50- vuotiaana.

Tutkijatason koulutuksen hankkineella 30-vuotiaalla palkka on muita korkeampi, 3 934 euroa kuukaudessa. Työuran aikana se nousee 55 prosenttia eli 6 108 euroon. Tutkijakoulutetun loppupalkka on siten yli kaksinkertainen perus- tai keskiasteen suorittaneen työntekijän loppupalkkaan verrattuna. Myös palkkakehitys työuran aikana on selvästi muita parempi.

Usein puhutaan naisten palkkakehityksen olevan työuran aikana heikompaa kuin miesten. Niin varmaan onkin, mutta samalla unohtuu se, että pelkän perus- tai keskiasteen suorittaneilla työntekijöillä ei ole mitään työuraa. Oikeastaan nousujoh-teista työuraa on vain maisteritason tai sitä ylemmän koulutuksen saaneilla. Heitä on hieman vajaa viidennes kaikista palkansaajista.

- Koulutus vaikuttaa työntekijöiden palkkatasoon merkittävästi, mutta vasta kun kyseessä on keskiastetta korkeampi koulutus.
- Perus- ja keskiasteen suorittaneiden palkkataso on likimain sama ja jää parikymmentä prosenttia yleistä keskiarvoa alemmaksi.
- Työkokemus nostaa aluksi kaikkien palkkatasoa, mutta keski- ja perusasteen varassa olevilla korkeampi ikä alentaa palkkaa.
- Korkea-asteen koulutetuilla palkkakehitystä tapahtuu koko työuran ajan. Kehitys on nopeinta työuran alussa.
- Tutkijakoulutettujen palkkataso on lähes kaksinkertainen pelkän perus- ja keskiasteen suorittaneisiin verrattuna.

TUTKIMUKSEN AINEISTO

Työssäkäyntitilasto on kokonaan rekisteripohjainen tietokokonaisuus, joka yhdistää väestötietojärjestelmästä löytyvien Suomessa-asuvien henkilöiden tietoihin hallinnollisiin järjestelmiin kerättyjä tietoja. Yhdistäminen tapahtuu henkilötunnuksen avulla.

Tärkeimpiä hallinnollisia tietolähteitä ovat työsuhderekisterit (työeläkevakuutus), työnhakijarekisteri, opiskelijarekisterit (Tilastokeskus), eläkerekisterit, kaikki veronalaiset tulotiedot (Verohallinto), tutkintorekisteri (Tilastokeskus), yritys- ja toimipaikkarekisteri (Tilastokeskus) sekä joitakin pienempiä rekistereitä. Myös toimeentulotukitietoja (THL) käytetään usein käytössä olevien tulojen määrittelymiseksi.

Työssäkäyntitilastoon yhdistetyt tiedot antavat kattavan kuvan jokaisen Suomessa vakinaisesti asuneen kaikista toiminnoista vuoden aikana. Rekistereiden avulla saadaan selville myös samassa asunnossa asuvat henkilöt ja heidän sukulaisuussuhteensa.

Rekistereiden yhdistely tehtiin ensimmäisen kerran vuonna 1987. Vuosittaiset tiedot on yhdistelty paneelimaiseksi aineistoksi, joten jokaisen henkilön tilanteessa tapahtuvia muutoksia voidaan seurata. Työssäkäyntitilasto osoittaa esimerkiksi, ketkä menettävät työnsä, miten he valikoituvat ja miten tutkinnonsuorittajat työllistyvät. Tilastojärjestelmästä näkyy myös, miten maassa-asuvien kotipaikka muuttuu maan sisäisen muuttoliikkeen ja maahanmuuton seurauksena.

Työttömyystiedot saadaan työssäkäyntitilastoon työ- ja elinkeinoministeriön työnhakijarekisteristä. Työttömien määrä poikkeaa siksi jonkin verran Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta, joka perustuu haastatteluihin.

Katoavat työpaikat -tutkimus on osa Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön SAK:n Mahdollisuuksien aika -hanketta. Nelivuotinen hanke selvittää digitalisaation, globalisaation sekä ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen ehtymisen vaikutuksia työelämään ja palkansaajien arkeen.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Hakaniemenranta 1, PL 157
00531 Helsinki
puhelin 020 774 000
www.sak.fi

SAK